
**YÜKSEKÖĞRETİMDE YENİDEN YAPILANMA:
TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KALİTE GÜVENCESİ
SİSTEMİNİN GELİŞİMİ***

---

*Geliş Tarihi: 11.06.2021
(Received)*

*Kabul Tarihi: 14.07.2021
(Accepted)*

Burçak SOYER**

Mahmut GÜLER***

ÖZ

Bu çalışmada devletin değişen rolünün yükseköğretim sisteminin yeniden yapılanmasını zorunlu kılması ile yükseköğretim kurumlarında ön plana çıkan eğitimde kalitenin sağlanması amacıyla kalite güvence ve değerlendirme sisteminin kurulmasına yönelik gösterilen çabalar incelenmiştir. Sistemin düzenli ve sistematik ilerleyebilmesi adına kurumlarda hem iç değerlendirme hem de dış değerlendirme süreçleri hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda her kurumun kendi güçlü ve gelişmeye açık yönlerini tanıyarak güçlü yönlerini daha görünür kıldığı ve gelişmeye açık yönleri için kontrol ve önlem alma mekanizmalarını yönettiği etkin ve etkili bir sistem kurulmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla çalışmada Türkiye’de kalite süreçlerinin yapısal dönüşümü incelenmiş olup günümüzde süreci yöneten Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun 2016-2019 yılları arasında dış değerlendirme kapsamına aldığı üniversitelerin genel bir değerlendirilmesine yer verilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda kurumların PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol et-Önlem

---

* Bu çalışma Prof. Dr. Mahmut GÜLER danışmanlığında hazırlanan “Yükseköğretim Kurumlarında Kalite Güvencesi Sistemi ve Trakya Bölge Üniversitelerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Öğr.Gör., Trakya Üniversitesi, burcaksoyer@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4002-3747.

*** Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, mahmutguler@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7624-1746.

al) çevrimlerinin kapatılmasına yönelik çabalarının henüz her alanda yeterli düzeyde sonuç vermediği, geliştirilmesi gereken alanlara ilişkin iyileştirme çalışmalarının sürdürülmesi gerekliliği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalite Güvencesi Sistemi, Bologna Süreci, Avrupa Üniversiteler Birliği, Yükseköğretim Kalite Kurulu, Kurumsal Dış Değerlendirme Süreci.

RESTRUCTURING IN HIGHER EDUCATION: DEVELOPMENT OF QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN TURKISH HIGHER EDUCATION

ABSTRACT

In this study, the changing role of the state necessitates the restructuring of the higher education system and the efforts to establish a quality assurance and evaluation system in order to provide quality in education that comes to the fore in higher education institutions are examined. In order for the system to progress regularly and systematically, both internal and external evaluation processes have been implemented in institutions. In this context, an efficient and effective system is tried to be established in which each institution recognizes its own strengths and openness to development, makes its strengths more visible and manages the control and precautionary mechanisms for the aspects that are open to development. For this purpose, the structural transformation of quality processes in Turkey has been examined in this study. And in this study included a general evaluation of the universities that have been included in the scope of external evaluation between 2016-2019 by the Turkish Higher Education Quality Council which nowadays manages the process. As a result of the examination, it has been determined that the efforts of the institutions to close the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycles have not yet yielded sufficient results in all areas, and that the improvement works regarding the areas that need to be developed must be continued.

Keywords: Quality Assurance System, Bologna Process, European University Association, Turkish Higher Education Quality Council, External Institutional Evaluation Process.

GİRİŞ

Eğitim ve araştırma fonksiyonlarının yanına bir yenisini, bilginin kullanımını ekleyen üniversiteler artık disiplinlerarası yöntemler ile hem bilgiyi üreten hem de bu bilgiyi yayarak toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen kurumlar olarak faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. 1960'lerden itibaren sayıları hızla artmaya başlayan öğrenciler ve yaşanan uluslararasılaşma sürecinin getirdiği sorumluluklar yükseköğretim kurumlarından beklentileri artırmıştır. Dolayısıyla her devletin yükseköğretim kurumlarına yaptığı harcamalar da giderek artan bir boyut kazanmıştır.

Topluma karşı sorumluluğun arttığı bu dönemde yükseköğretim kurumlarının hizmetleri daha çok sorgulanır hale gelmiştir. Kalitenin yükseköğretim alanında gelişmesine yönelik çalışmalar özellikle 1980'li yıllardan başlayarak hız kazanmıştır. Yükseköğretimin yeniden yapılanması süreci tam da bu zamana denk gelmiş ve tüm dünyada farklı ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel gelişme düzeylerine sahip ülkeler, küreselleşmenin ve bilgi teknolojilerinde yaşanan değişimin etkisi ile ortak bir alan etrafında toplanma ihtiyacı hissetmiştir.

Avrupa Birliği ve geliştirdiği politikalar yükseköğretim kurumlarının ortak bir çatı altında toplanmasını ve eğitim sistemlerinin birbirleri ile uyumlu hale getirilerek farklılıkların giderilmesini amaçlayan Bologna Sürecini beraberinde getirmiştir. Bu süreç ile birlikte uluslararası rekabetin gerekli kıldığı şekilde rekabet gücünü artırarak 2010 yılına kadar ortak bir yükseköğretim alanı oluşturulması hedeflenmiş ve her ülkenin kendi yükseköğretim sistemlerindeki özellikler dikkate alınarak Avrupa ilke ve standartları ile uyumlu kalite güvencesi sisteminin hayata geçirilmesi çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Böylece kurumlar, artan sorumluluk ve harcamalarını düzenlemeye, gerçekleştirdiği faaliyetlerinde hesap verilebilir bir anlayış ile hareket etmeye ve kurumsal özerkliği kuvvetlendirmeye yönelik yoğun bir çaba göstermeye başlamıştır. Bu süreç içerisinde kurulan Avrupa Üniversiteler Birliği'nin kaliteyi sürekli geliştirme adına oluşturduğu

en etkili araç, yükseköğretim kurumlarının iç ve dış değerlendirme süreçlerini yürütmesine olanak sağlayan Kurumsal Değerlendirme Programı olmuştur.

Küreselleşen dünya hem Türkiye'nin hem de diğer dünya ülkelerinin kurumlarını sürece entegre olmaya zorlamaktadır. Dolayısıyla dünyada yaşanan değişim ve dönüşümlerden Türkiye'nin etkilenmemesi mümkün değildir. Özellikle 2001 yılında Bologna Sürecine dâhil olunması ile Türkiye'de de sürecin beraberinde getirdiği tüm uygulamalar belirli ilke ve standartlara uyma yükümlülüğü altına girerek işlerlik kazanmaya başlamıştır. 1980'li yılların başlarında oluşturulan Yükseköğretim Denetleme Kurulu ve 2005 yılında kurulan Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) ile gelişen yükseköğretimde kalite çalışmaları, 2015 yılından itibaren Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK)'nın varlığı ve gerçekleştirdiği faaliyetler ile büyük ölçüde uygulanmış ve alana önemli katkılar getirmiştir.

Günümüzde yükseköğretim kurumlarının kalite çalışmalarının takibini gerçekleştiren ve adeta Avrupa Üniversiteler Birliği'nin iç ve dış değerlendirme ölçütlerine benzer nitelikte faaliyetlerde bulunan YÖKAK, her üniversitenin kendi iç değerlendirmelerini yapmalarını, bu doğrultuda dış değerlendirme süreçlerinin işlenmesini ve tüm bu değerlendirmeler ışığında kurumların güçlü ve iyileşmeye açık yönlerini tanımasına rehberlik etmektedir. Bununla birlikte iyileşmeye açık yönlerin takibini yaparak kurumda nitelikli bir kalite güvencesi sisteminin oluşması ve sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılımcı anlayış ilkelerinin ön planda olduğu kalite güvencesi kültürünün yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesine öncülük etmektedir.

Çalışmanın amacı, Bologna Süreci ile yoğunlaşan kalite güvence çalışmalarının Türkiye'deki seyrini ve 2016-2019 yılları arasında yapılan dış değerlendirmeler sonucunda Türk yükseköğretim kurumlarının kalite çalışmaları bakımından bulunduğu aşamayı göstermektir. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümü, kalite ve kalite güvencesi terimlerinin kavramsal açıdan incelenmesini içermektedir. İkinci bölüm, yükseköğretim

sistemlerinde kalite güvencesinin kurulmasına yönelik süreci hazırlayan unsurların açıklanmasına ilişkindir. Bu unsurların etkisi ile rekabet gücü yüksek ortak bir eğitim sisteminin kurulmasını amaçlayan Avrupa Birliği'nin aradığı çözümler çerçevesinde üçüncü bölüm, Bologna Sürecinin getirdiği ilke ve standartlara ilişkin gelişmeler ile bu süreçte kurulan Avrupa Üniversiteler Birliği'nin iç ve dış değerlendirme faaliyetlerinin incelenmesine ayrılmıştır. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise, Türkiye'de kalite güvencesi sisteminin kurulmasına yönelik kurumsal yapılanmanın gelişimi ile iç ve dış değerlendirme temelinde, günümüz ulusal yükseköğretim sistemini düzenleyen, yükseköğretim sisteminin niteliğinin yükselmesine yönelik değerlendirmelerde bulunan ve bir kanunla idari ve mali açıdan özerk kılınan Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK)'nun faaliyetlerine değinilmektedir.

1. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE VE KALİTE GÜVENCESİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kalite, etimolojik açıdan incelendiğinde Latince “qualis/nasıl” soru sözcüğünden türemiş olup sübjektif ve soyut bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Nişanyan, 2015). Kalitenin gelişimine katkıda bulunan önemli isimlerin² kaliteyi farklı açılardan yorumladıkları, bu sebeple üzerinde uzlaşılan bir kalite tanımının bulunmadığı görülmektedir.

---

² Kalite kavramı, istatistiki kalite kontrol kavramını geliştiren ve süreçleri istatistiksel olarak inceleyen Walter A. Shewhart; kalite geliştirme sürecinin temelini belirlediği 14 Nokta ilkesine ve PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol Et-Önlem Al) Döngüsünün sağlanmasına dayandıran Edward Deming; kalite yönetiminin üç ana süreçten (planlama, denetim, geliştirme) oluştuğunu belirterek kalite üçlemesini hayata geçiren M. Joseph Juran; kalitenin sağlanabilmesi için sıfır hata ilkesini ortaya atan Philip Crosby; kalitenin tasarım, üretim ve kullanım olmak üzere üç aşaması olduğunu vurgulayan Arnord V. Feigenbaum; kaliteli üretim için kalite kontrol çemberlerinin uygulanması gerekliliğine değinen Kaoru Ishikawa; kaliteyi ürünün kullanımı aşamasında en az zararın ortaya çıkması olarak tanımlayan Genichi Taguchi ve kaizen felsefesini (sürekli iyileştirme) ortaya atan Maasaki Imai gibi araştırmacıların ortaya koyduğu anlayışlar çerçevesinde şekillenmiştir (Mitra, 2016; Mishra, 2006; Tayfun, 2000).

Genel bir tanımla kalite, üretilen mal ya da hizmetlerin tüketicilerin veya hizmetten yararlananların beklentilerine uygunluğu anlamına gelmektedir (Peker, 1994: 67). Bu bakımdan kalite, tüketicilerin veya hizmetten yararlananların ihtiyaçlarını karşılayabilecek mal ve hizmetlerin üretilmesi, kurumun faaliyetlerine yönelik verimliliğin artırılması ve etkin bir kontrol sürecinin işlenmesi ile maliyetlerin düşürülmesi için stratejik anlamda kullanılan etkili bir araçtır. Gerçekleştirilen bir hizmetin kalitesi, yapılan faaliyetlerin tüketicilerin veya hizmetten yararlananların ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun olması, sunulan hizmetlerin eksiksiz ve hatasız gerçekleştirilmesi ve tüm bu süreçlerin sürekliliği ile ölçülebilir memnuniyetin sağlanması olarak tanımlanabilir (Murat ve Çelik, 2007: 2).

Gelişim seyri incelendiğinde kalite, temelde işletme yönetim sisteminin bir alt birimi olarak düşünülmektedir. Çünkü işletme yönetim sistemi içerisindeki bu sistem bir ürün veya hizmet için kurulmaktadır (Gencel, 2001: 185). Ancak kalite kavramı, toplumsal düzenin dolayısıyla kurumların yeniden yapılanması, değişimi ve gelişimi ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla günümüzde toplumun çeşitli kesimleri tarafından farklı şekillerde algılanan ve yaygın olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir. (Altınok, 2001: 205). Sistemin yükseköğretime aktarılmasıyla kalite, muayyen bir yapının, kuruluşun, eğitim-öğretim programının ya da bilimsel bir disiplinin belirli standartları sağlamasıyla ilgili bir süreç olarak mevcut konumunu elde etmiştir. Aynı zamanda yükseköğretim yapılanması içinde bu kavram, eğitim modeli ve öğrenme sistemlerinin içinde bulunduğu durumsal şartlar, kurumsal görev, yetki ve sorumlulukları ile amaç, hedef ve stratejileri ile de ilgili olarak çok yönlü ve dinamik bir boyuta sahip olmuştur. Bu sebeple, yükseköğretimde yer alan farklı yararlanıcı ve paydaşların çeşitli çıkar anlayışları (öğrenci, mezun, akademik ve idari personel, kamu ve özel sektör, kurum ve kuruluşlar, toplum vb.), politika, amaç, hedef, strateji, girdi, süreç ve çıktı gibi kalitenin ana kaynakları, değerlendirme kapsamına alınan kriter, nitelik ve özellikler ile yükseköğretimin gelişiminde tarihsel döneme bağlı olarak kalite farklı anlamlar kazanmıştır (Özer, Gür ve Küçükcan, 2011: 60).

Yükseköğretim kurumlarında üzerine pek çok çalışmanın yapıldığı ve standartların belirlendiği kalite, eğitim alanında da somut bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Yılmaz, Filiz ve Yaprak (2007: 300), rekabet koşullarında varlıklarını sürdürebilmeleri için her kurumun kalitesini ölçülebilir hale getirmek zorunda olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple kurumlar belirlenen bir dizi standart ve ilkeyi benimseyerek kalite süreçlerini düzenlemeye başlamıştır.

Yükseköğretim kurumlarının benimsediği yönetim anlayışında kaliteyi temel alması, hizmetlerin sunum ve verimliliği üzerinde önemli rol oynamaktadır (Gencel, 2001: 165). Verimliliğin ölçülebilmesi adına hedeflenen kalitenin denetimden geçirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Böylece kalite güvencesi, kalite sisteminin yeterli düzeyde anlaşılıp anlaşılmadığını ve doğru yol ve yöntemlerle uygulanıp uygulanmadığını gösteren bir araştırma ve inceleme faaliyeti olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte amaç, yalnızca kâğıt üzerinde, belirlenen ölçütlerin denetiminin yapılması değil aynı zamanda sistemin düzenli çalışmasını sağlayarak kalitenin güvence altına alınmasını sağlayacak mekanizmaları oluşturmaktır (Dalak, 2000: 66). Kalite güvencesi, bir yükseköğretimi kurum veya programlarının kalite yönetimi anlayışını benimsemesi, kalite sistemlerinin oluşturulması, oluşturulan sistemin geliştirilmesi ve kalite kontrolü gibi yöntemlerle belirlenmiş tutarlı ölçütler ışığında değerlendirilmesidir. Önceden ve iyi belirlenmiş kriterler aracılığı ile hem hesap verilebilirliği hem de sürekli iyileştirmeyi sağlamaktadır. Kalite güvence faaliyetleri aynı zamanda sağlam bir kalite kültürü ile sürdürülen gerekli kurumsal mekanizmaların varlığına bağlıdır. Her yükseköğretim sisteminin şekli ve boyutunun doğası gereği farklı olması, kalite güvencesinin kapsamında da farklılık yaratmaktadır. (Vlăsceanu, Grünberg ve Pârlea, 2007: 74-75).

2. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE GÜVENCESİ İHTİYACI VE SÜRECİ HAZIRLAYAN FAKTÖRLER

Sanayi Devrimi sonrası bilgisayar teknolojisinde ve 1980'lerde hızlanan bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler enformasyon devrimini ortaya çıkarmış ve yeni toplum yapısı artık "bilgi toplumu" olarak

nitelendirilmeye başlamıştır (Erdem, 2016: 25). Bilginin ve bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi üretimin ve verimliliğin de hızlı bir şekilde artmasını sağlamıştır. Bu gelişmeler en başta insan faktörünün verimliliğine etkileri ve ekonomik sonuçlarının yanında sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da yeni yapısal değişimleri ve gelişimleri beraberinde getirmiş (Aktan ve Tunç, 1998: 129) ve dolayısıyla yükseköğretim kurumları da bu değişimden büyük ölçüde etkilenmiştir.

Bir toplumun kalkınması ekonomik ve sosyal faktörlere bağlı olduğu kadar eğitim kalitesinin geliştirilmesine ve eğitim düzeyine de bağlıdır. Zira toplumun eğitim seviyesi ekonomik ve sosyal faktörler üzerinde birincil derecede etkilidir. Bu bağlamda Korkmaz (2000), toplumların üstünlüklerinin bilim ve teknolojide ulaştıkları düzey ile ölçülebileceğini aktarmaktadır. Bu bakımdan eğitimde kaliteye yönelik çalışmaların artırılması da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ana hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bunu sağlamak için temelde iki neden sunulmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim kalitesinin iyileştirilmesidir. Bu durum uluslararası ekonomik rekabetin kaynağı olarak görülmektedir. İkincisi ise, yüksek kalitede eğitimin sağlanmasının yalnızca uluslararası rekabet gücüne değil aynı zamanda ülkelerin iç kalkınmalarının sürdürülebilirliğine de bağlı olmasıdır (Corrales, 1999: 3).

Günümüzde yükseköğretim kurumları eğitim ve araştırma faaliyetlerinin yanı sıra ekonomik ve sosyal yapıya katkı sağlamaları bakımından giderek daha rekabetçi bir yapı haline bürünmüştür. Yükseköğretim, ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, bilginin üretilmesinde sağladığı büyük katkı ve hizmetin gerçekleştirilmesinde oynadığı etkili rol ile toplumun her kesimince büyük ölçüde talep edilmeye başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gerek gelişmiş ülkeler gerekse de gelişmekte olan ülkelerin yükseköğretim kurumlarında yer alan kişi sayılarının arttığı görülmektedir. Bunun en temel nedeni, modern toplum ekonomisinin eğitilmiş insana olan ihtiyacıdır (Küçükcan ve Gür, 2009: 56-57). Açıkça söylenebilir ki bu rekabetçi yapı

Araştırma Makalesi/ Research Article

birçok ülkede öğrencileri, sayıları az olan yükseköğretim kurumlarına yerleşmeye zorlamıştır. Bu durum, yükseköğretim kurumları arasında rekabet düzeylerinin tartışılmasına yol açmış ve kalite sorununu gündeme getirmiştir (Karaboğa, 2018: 11). Yine birçok ülkede uluslararası eğitim kurumlarının yükseköğretimdeki payı her geçen gün büyük oranda artmaktadır. Böylece devlet-üniversite ilişkileri yeniden tanımlanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2016: 1192). Merkezi yönetimce üniversitelerin yönetim ve denetim görevleri çeşitli kurullara devredilmiş ve bu kurullar aracılığı ile kalite güvencesi ve hesap verilebilirlik sistemlerinin hayata geçirilmesi sağlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda üniversitelerin idari ve mali işlemleri ile akademik performanslarını dış denetimlere açması ve topluma karşı hesap verilebilirlik boyutunu genişletmesi amaçlanmaktadır.

Bilgi akışının hızlandığı, bilgiye ulaşmanın önündeki engellerin ortadan kalktığı ve sınırların bütünlendiği günümüzde yükseköğretim kurumları da giderek daha fazla küresel roller üstlenmektedir (Küçükcan ve Gür, 2009: 56). Uluslararasılaşmanın arttığı bu dönemde yükseköğretimde aktif rol oynayan unsurlarından biri de öğrencilerin ülkeleri dışında farklı ülkelerin üniversitelerinde eğitim almalarını içeren hareketlilik programlarının tercih edilirliliğinin artması olmuştur. Üniversitelerin oluşturduğu ortak diploma ve tanınırlık, yükseköğretimin daha çok yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla üniversitelerin toplam öğrencileri içerisinde yer alan uluslararası öğrenci sayısının artan bir şekilde seyrettiği bilinmektedir (Çetinsaya, 2014: 29-30).

Yükseköğretimde artan ve çeşitlenen kurumlar ile yükseköğretime artan talep sonucu, merkezi bürokratik işlemlerin sayısı da önemli ölçüde artmakta ve işlemler karmaşıklaşmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 59). Rekabetin, hareketliliğin ve diploma eş değerliğinin sağlanması için bürokrasinin en aza indirildiği, değişime hızlı tepki verebilen etkin ve verimli yönetim sistemlerinin kaliteyi temel alarak geliştirilmesi gerekmektedir (Sağlamer, 2012: 40). Aksi halde kalite güvencesi çalışmalarının hedeflerine ulaşması mümkün görünmemektedir (Yiğit, 2017: 154). Çetin (2014), sürecin ilerlemesine engel olan her işin kurumların refah düzeyini düşürdüğünü,

rekabet düzeyini azalttığını, kaynakların ve iş gücünün verimsiz kullanımına ve zaman kaybına neden olduğunu dile getirmektedir. Bürokrasinin azalması ile verimlilik belirli ölçüde sağlanacaktır. Bununla birlikte hizmet kalitesi artışında da önemli gelişmeler kaydedilebilecektir.

3. BOLOGNA SÜRECİ, AVRUPA ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ VE DIŞ DEĞERLENDİRME

Yükseköğretimde kalite güvencesi, özellikle 1999 yılında başlatılan Bologna Sürecinin³ Avrupa ülkelerindeki yükseköğretim sistemlerini birbirleri ile ilişkilendirmeyi amaçlaması ile ortaya çıkmıştır. 2010 yılına kadar bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA)⁴ yaratmaya çalışılması

---

³ Bologna Süreci, yükseköğretim yeterliliklerinin standartlarını ve kalitesini sağlamak adına Avrupa ülkeleri arasında planlanmış olan anlaşmalar ve toplantılar dizisidir. 1998 yılında Sorbonne Deklarasyonu ile Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya Eğitim Bakanları Avrupa’da ortak bir yükseköğretim alanı (AYA) oluşturma görüşünü önermişlerdir (Ayvaz, Kuşakçı ve Borat, 2016: 53). Bologna Süreci’nin temelleri burada aktarılan görüşler doğrultusunda atılmıştır. 1999 yılında 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu bakanlarının imza attıkları Bologna Deklarasyonu (Avrupa Yüksek Öğretim Alanı Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu) ile Bologna Süreci resmen başlamıştır (EACEA/Eurydice, 2015: 25). Toplantılar genel itibarıyla her iki yılda bir (2001 Prag Deklarasyonu, 2003 Berlin Deklarasyonu, 2005 Bergen Deklarasyonu, 2007 Londra Deklarasyonu, 2009 Leuven ve Louvain-la-Neuve Deklarasyonu, 2010 Budapeşte-Viyana Deklarasyonu, 2012 Bükreş Deklarasyonu, 2015 Erivan Deklarasyonu ve 2018 Paris Deklarasyonu) düzenlenmiştir.

⁴ Avrupa Yükseköğretim Alanı’nın işleyişine ilişkin ilk adımlar, 11 Nisan 1997 tarihinde Avrupa Konseyi ve UNESCO tarafından ortaklaşa düzenlenen akademik tanınma için temel anayasal çerçeve niteliğinde “Avrupa Bölgesinde Yükseköğrenimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşme” diğer adıyla Lizbon Tanınma Sözleşmesinde atılmıştır (Council of Europe, 2018). Avrupa Konseyi ile beraber 36 Avrupa ülkesinin ve ABD, Kanada, Avustralya ve İsrail’in katılımı ile hazırlanan Sözleşme, ortak bir yükseköğretim alanı oluşturulması için (YÖK, 2007: 28) ülkeler arasında yükseköğretim diplomalarının ve derecelerinin tanınması üzerine kurulmuştur (Rauhvargers, 2005: 21). Türkiye Sözleşme’yi 1 Aralık 2004 tarihinde imzalamış, böylece Sözleşme 23 Şubat 2006 tarihinde “5463 sayılı Avrupa Bölgesinde Yükseköğretimle İlgili Belgelerin Tanınmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile kabul edilmiş ve 11 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir (YÖK, 2010: 40).

Araştırma Makalesi/ Research Article

yönündeki çabalar, kalite güvencesi konusu dahil belirlenen birçok öncelikli hedefi⁵ beraberinde getirmiştir. Fejes (2006: 208-214), Bologna yapılanmasının (i) Bilgi temelli toplum, istihdam ve hareketlilik, (ii) Yaşam boyu öğrenme, (iii) Kalite güvencesi ve (iv) Yönetişim tekniği olarak geleceği planlamak olmak üzere dört temel üzerine inşa edildiğini belirtmiştir.

1998 yılı Sorbonne Deklarasyonunda dört ülkenin bakanları “Biz Birliğin üye ülkelerini ve diğer Avrupa ülkelerini bu amaçta bize katılmaları ve tüm Avrupa Üniversitelerini vatandaşları için sürekli gelişen ve güncellenen bir eğitim yolu ile Avrupa’nın dünyadaki konumunu güçlendirmeye çağırıyoruz.” sözleri ile bildirin hedeflediği süreci açık bir şekilde belirtmişlerdir (Sorbonne Joint Declaration, 1998).

Bu doğrultuda, Avrupa’nın yükseköğretimdeki rolünü ve etkinliğini geliştirmek ve yaygınlaştırmak için yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının hareketliliğini artırmak, Avrupa Kredi Transfer Sistemini uygulamak, kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir diploma veya dereceleri oluşturmak hedefleri temel olarak belirlenmiştir. Bunlara ek görüşülen konular içerisinde yükseköğretim sisteminde lisans, yüksek lisans ve doktora ile birlikte üç aşamalı derece sisteminin ve ulusal yeterlilikler çerçeveleri uygulamalarının başlatılması, öğrencilerin sürece aktif katılımının sağlanması ve böylece yaşam boyu öğrenimin teşvik edilmesi de Bologna Süreci’ne dâhil edilmiştir (Çelik, 2012: 100).

19 Haziran 1999 tarihinde düzenlenen Bologna Deklarasyonunda Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Birliği (*European Association*

---

⁵ Bologna Sürecinde belirlenen eylem başlıkları genel itibarıyla şunlardır: Kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir akademik derece sistemi, kredi sisteminin oluşturulması- Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS-The European Credit Transfer and Accumulation System-ECTS), uluslararasılaşma ve hareketliliğin teşvik edilmesi, derecelerin tanınması, öğrencilerin sürece aktif katılımı ve öğrenci merkezli öğrenme, sosyal boyut ve yaşam boyu öğrenme, mezunların istihdam edilebilirliği ve kalite güvencesi sistemidir.

for Quality Assurance in Higher Education-ENQA)'nin⁶ kurulması ve yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamak için karşılaştırılabilir kriterler belirlenerek Avrupa ülkeleri arasında iş birliğinin teşvik edilmesine yönelik görüşmelerde bulunulmuştur (Bologna Declaration, 1999).

19 Mayıs 2001 tarihinde düzenlenen Prag Kongresi'nde⁷ üye ülkelerin bakanları, Avrupa'nın yüksek kalite standardının güvence altına alınmasında ve niteliklerin kolay bir şekilde karşılaştırılabilmesinde kalite güvencesi sisteminin merkezi rolünün bilincinde olduklarını vurgulamışlar, kurumları tanıma ve kalite güvencesi ağları arasında yakın iş birliği sağlamaya çağırılmışlardır. Sıkı iş birliğinin ve karşılıklı güvenin hâkimiyetini ulusal kalite güvencesi sistemlerinin kabul edilmesinde gerekli görmüşlerdir. Değerlendirme/akreditasyon mekanizmalarının karşılıklı kabulünü ve bu süreçte en iyi uygulama örneklerini paylaşmak için hem üniversiteleri hem de diğer yükseköğretim kurumlarını desteklemişlerdir. Ortak bir çerçeve kurma konusunda ENQA üyesi olmayan ülkeler ile ilgili olarak, tarafların iş birliği yapması amacıyla üniversitelere, diğer yükseköğretim kurumlarına, ulusal ajanslara ve ENQA'ye çağrıda bulunmuşlardır (Prague Communiqué, 2001). Soares (2001: 10)'e göre, rekabet edebilirliğe ve değerlendirmeler ile ölçülen kaliteyi iyileştirmeye katkıda bulunan ENQA'yi bu çabalara katılmaya davet etmeleri önemli bir adım olarak görülmektedir.

Yükseköğretimde kalite güvencesi için asıl sorumluluk kurumlara düşmektedir. Kurumlar sorumluluklarını özerklik ilkesine uygun olarak gerçek anlamda hesap verebilir ulusal kalite sisteminin varlığı ile gerçekleştireceklerdir. Bu bakımdan ulusal kalite güvence sistemlerinin 2005 yılına kadar "kurum ve kuruluşların yetki ve sorumluluklarının tanımlanması, kurum veya programların iç değerlendirme, dış değerlendirme, paydaş

---

⁶ Kalite güvencesi alanında deneyimlerin paylaşılması ile 1999 yılında düzenlenen Bologna Deklarasyonu'nda kurulması planlanan ENQA 2000 yılında "Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Ağı" adıyla kurulmuş, 2004 yılında "Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Birliği"ne dönüştürülmüştür (ENQA, 2019).

⁷ Türkiye, sürece bu Kongre'de dahil olmuştur.

Araştırma Makalesi/ Research Article

katılımı ve sonuçların yayılması süreçlerini içerecek şekilde değerlendirilmesi, akreditasyon, sertifika ve karşılaştırılabilir kuralların belirlenmesi ve uluslararası katılım ve iş birliğinin sağlanması” hususlarını içermesi konularında görüş birliğine varılmıştır (Berlin Communiqué, 2003).

19-20 Mayıs 2005 tarihinde düzenlenen Bergen Deklarasyonu’nda belirlenen öncelikli alanlardan biri olarak yine kalite güvencesi başlığına vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda ilk adım, Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvence İlke ve Standartları ile Avrupa Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi’nin (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area-ESG*)⁸ Avrupa Öğrenciler Birliği (*The European Students’ Union-ESU*), Avrupa Üniversiteler Birliği (*European University Association-EUA*) ve Avrupa Yükseköğretim Kurumları Birliği (*European Association of Institutions in Higher Education-EURASHE*)’nin⁹ iş birliği ile ENQA tarafından hazırlanan bir önerinin ardından yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından kabul edilmesiyle atılmıştır (ENQA, 2008: 6). Ayrıca yükseköğretim kurumlarının iç mekanizmalarını ortaya koyarak bunları dış kalite güvencesi ile doğrudan ilişkilendirmesi, akreditasyon ve kalite güvencesi konusunda alınan kararların karşılıklı tanınmasını sağlamak amacıyla ulusal düzeyde tanınan kuruluşlar ile iş birliği içerisinde olunması ve böylece eğitimde kalitenin artırılması çabalarına devam edilmesinin önemini vurgulamışlardır (Bergen Communiqué, 2005).

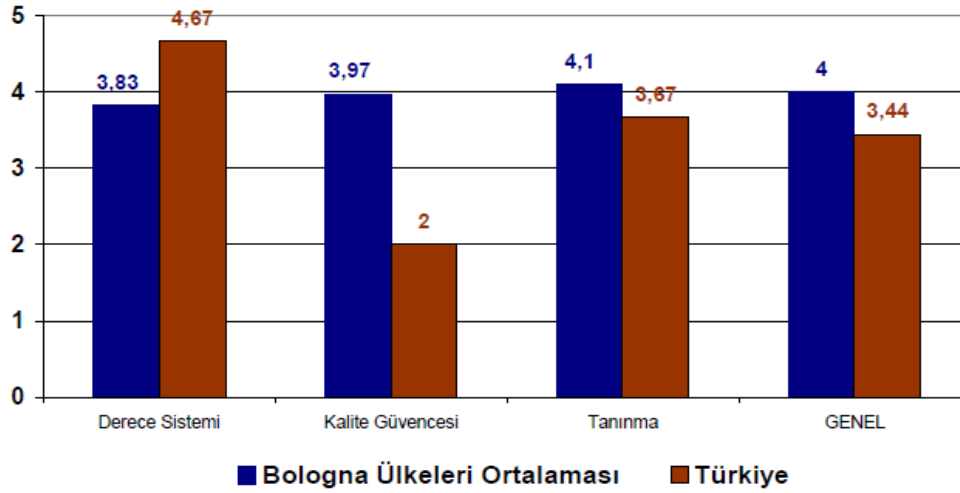
Türkiye’nin de öncelikli hedefler açısından Bologna Süreci içerisindeki konumunu ayrıca görmek önemlidir.

---

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., ESG (2015), *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (ESG), Brussels, Belgium, 2015, https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf adresinden 15.06.2019 tarihinde alındı.

⁹ ENQA, ESU, EUA ve EURASHE, aynı zamanda E4 Grubu olarak nitelendirilmektedir. E4 Grubu örgütleri, Bergen (2005) ve Londra’da (2007) eğitim bakanlarının talebi üzerine öğrenci hareketliliğini teşvik etmek ve Avrupa yükseköğrenim kalitesini artırmak amacıyla Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Kaydı (*The European Quality Assurance Register for Higher Education-EQAR*)’nı kurmuştur (ENQA Secretariat, 2013).

Şekil 1: 2005 Yılı Bergen Durum Değerlendirme (Stocktaking) Raporu Verilerine Göre Bologna Süreci Çalışma Konularında Türkiye'nin Gelişim Düzeyinin Bologna Ülkeleri Ortalaması ile Karşılaştırılması

Kaynak: Yavuzcan, H. G. (2008), “Bologna Süreci”, *Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması*, Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi 2007-2008 Sonuç Raporu, (Ed: Kerim Edinsel), Haziran, 2008. s.13.

Şekil 1 incelendiğinde; Türkiye'nin *İkili Derece Sistemi* konusunda Bologna ülkeleri ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan “i) sistemin uygulanması, ii) öğrenci kayıt düzeyi ve iii) ilk aşamadan ikinci aşamaya erişim” alt başlıklarında yapılan çalışmalar 4,67 puan ile 5'e en yakın değeri oluşturmakta ve “mükemmel” değeri¹⁰ ifade etmektedir.

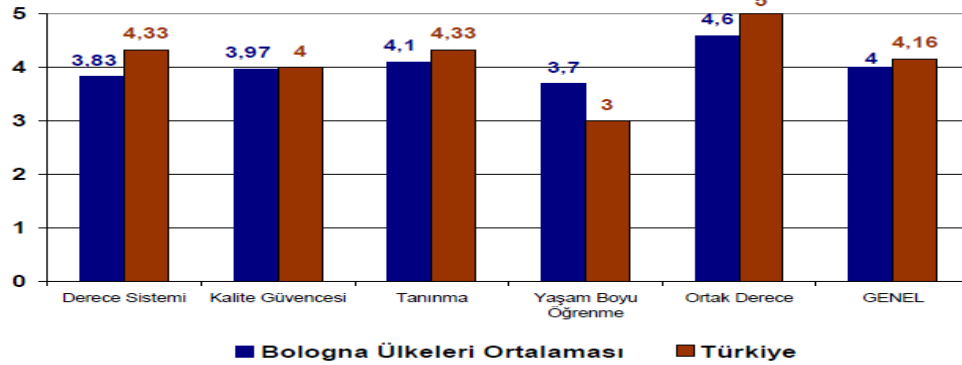
¹⁰ European Commission European Education and Culture Executive Agency (EACEA) Eurydice tarafından yayınlanan Bologna Süreci Uygulama Raporlarında (Bologna Process Implementation Report) puanlama sistemi renk ve seviyeleri aşağıda sunulduğu şekilde gösterilebilir.

(5 puan)	(4 puan)	(3 puan)	(2 puan)	(1 puan)
----------	----------	----------	----------	----------

Türkiye'nin özellikle *Kalite Güvencesi* hedefine ilişkin çalışmalarını yoğunlaştırması gerekmektedir. Genel itibariyle değerlendirildiğinde bu dönemde Türkiye'nin 5 puan üzerinden 3,44 değer ile Bologna ülkeleri ortalamasına yakın olduğu söylenebilir.

18 Mayıs 2007 tarihli Londra Kongresi'nde Avrupa dışındaki diğer kıtalara ulaşma konusunda bir strateji belirlenerek EQAR'ın kurulmasına karar verilmiştir (Küçükcan ve Gür, 2009: 82). Bununla birlikte AYA içerisinde bulunan 45 üye ülkenin ulusal ajanslarının 2007 yılından itibaren değerlendirilmeye başlanması ve bu ajansların 2010 yılına kadar akredite edilmesi ile bir çatı altında toplanması kararı alınmıştır. Bu kararın alınmasındaki amaç ise, alanda yer alan her ülkenin aynı kalite ölçütleri ile değerlendirme ve denetleme süreçlerini oluşturmalarını sağlamaktır. Böylece saydamlık geniş ölçüde arttırılacak, eğitim sürelerinin ve diplomaların tanınması gibi konularda karşılaşılan sorunlar aşılacaktır (YÖK, 2007: 24).

Şekil 2: 2007 Yılı Londra Durum Değerlendirme (Stocktaking) Raporu Verilerine Göre Bologna Süreci Çalışma Konularında Türkiye'nin Gelişim Düzeyinin Bologna Ülkeleri Ortalaması ile Karşılaştırılması

Kaynak: Yavuzcan, H. G. (2008), "Bologna Süreci", *Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması*, Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi 2007-2008 Sonuç Raporu, (Ed: Kerim Edinsel), Haziran, 2008. s.13.

Şekil 2 incelendiğinde süreçte belirlenen “yaşamboyu öğrenme ve ortak derece” olarak iki yeni alan göze çarpmaktadır. Türkiye’nin “yaşamboyu öğrenme” alanı hariç diğer alanlarda Bologna ülkeleri ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. “Ortak derecelerin oluşturulması ve denkliği” için Türkiye’nin 5 puan ile “mükemmel” seviyede olduğu söylenebilirken; Bologna ülkelerinin de 4,6 puan ile sistemi büyük oranda uyguladığı görülmektedir. Genel itibarıyla değerlendirildiğinde; Bologna ülkelerinin ortalaması 4 iken, Türkiye’nin puanı 4,16’dır. Bu bakımdan Türkiye, 2005 Bergen Durum Değerlendirmesi Raporu’nda yer alan “derece sistemi, kalite güvencesi ve tanınma” alanlarında Bologna ortalamasının altında bir değere sahipken; iki yıl içerisinde önemli bir gelişme kaydetmiştir. Bologna ülkelerinin genel ortalaması 2005 yılına göre sabit kalırken (4 puan), Türkiye’nin puanı gözle görülür bir artış göstermiştir.

Özellikle 2005 yılından bu yana kalite güvencesi ile birlikte yeterlilik çerçeveleri, tanınma ve öğrenme çıktılarının kullanımının teşvik edilmesi gibi diğer Bologna eylem başlıklarında da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Tüm bu kavramlar, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretmeye doğru bir paradigma değişimine katkıda bulunmaktadır. Bu değişen bağlam göz önüne alındığında, 2012 yılında “kapsamları ile birlikte anlaşılabilirliğini, uygulanabilirliğini ve kullanılabilirliğini artırabilmek” amacıyla ESG’nin yeniden gözden geçirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Böylece ESG, E4 Grubu, Uluslararası Eğitim (*Education International-EI*), Avrupa Ticaret Konfederasyonu (*The Confederation of European Business-BUSINESSEUROPE*) ve EQAR’nın iş birliği ile hazırlanmıştır. Çerçeve, Mayıs 2015’te AYA’da yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından kabul edilmiştir (ESG, 2015: 5).

Yükseköğretim araştırma, yenilikçilik, sosyal uyum, ekonomik büyüme ve küresel rekabetçiliği destekleme konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Avrupa toplumlarının giderek daha fazla bilgiye sahip olma arzusu göz önüne alındığında, yükseköğretim sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın temel bir bileşeni olarak görülmektedir. Aynı zamanda beceri ve yeterliliklere

Araştırma Makalesi/ Research Article

yönelik artan talep, yükseköğretimin yeni araçlarla cevap vermesini gerektirmiştir. Bu bakımdan ESG'nin temel amacı, sınır ötesinde ve tüm paydaşlar arasında eğitimin ve öğretimin kalite güvencesinin ortak anlayışına katkı sağlamak olmuştur. ESG, kurumlar ve kalite güvence ajansları tarafından yükseköğretimde iç ve dış kalite güvence sistemleri için referans belge olarak kullanılmaktadır. Ayrıca belirlenen ilke ve standartlar ile uyumlu olarak kurulan kalite güvence ajanslarının kaydından sorumlu EQAR tarafından da kullanılmaktadır (ESG, 2015: 6). ESG, temelde yükseköğretim içerisinde iç ve dış kalite güvencesini sağlamak için uygulanan bir dizi standart ve ilkeleri içerir. Bu doğrultuda yükseköğretimde öğrenme ortamlarını uyumlu hale getirmek, şeffaflığı ve karşılıklı güveni desteklemek ve böylece başarıyı sağlamak adına yeterlilikler çerçevelerini, AKTS ve diploma eklerini içeren rehber niteliğinde bir belgedir (ESG, 2015: 6).

ESG, AYA'da kalite güvencesi için dört temel prensip belirlemiştir. Bunlardan ilki; yükseköğretim kurumlarının kalitelerinin sağlanması ve güvence altına alınmasında öncelikli sorumluluğa sahip olmalarıdır. İkincisi; kalite güvencesi, yükseköğretim sistemlerinin, kurumlarının, programların ve öğrencilerin çeşitliliğine karşılık vermektedir. Üçüncüsü; kalite güvencesi, kalite kültürünün gelişimini desteklemektedir. Dördüncü ve son prensip ise; kalite güvencesi, hem öğrencilerin ve diğer tüm paydaşların hem de toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını dikkate almaktadır (ESG, 2015: 8).

Avrupa kalite güvence çerçevesinin temelini oluşturan standartlar i) iç kalite güvencesi, ii) dış kalite güvencesi ve iii) kalite güvence ajansları olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Dış kalite güvencesi, iç kalite güvencesi standartlarını tanımakta ve böylece kurumlar tarafından yürütülen iç faaliyetlerin dış kalite güvencesiyle doğrudan ilgili olması sağlanmaktadır. Güvencelerin sağlanmasına yönelik değerlendirmeler ise, ajanslar sayesinde yapılmaktadır. Bu nedenle bu üç bölüm özünde birbiriyle tamamen ilişkili alanlardır (ESG, 2015: 7).

26-27 Nisan 2012 tarihli Bükreş Kongresi'nde "Herkes İçin Kaliteli Yükseköğretim Sağlamak" amacıyla EQAR'ın dış değerlendirmesinin büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır. Kalite güvence ajanslarını EQAR'a üye

olmaları için teşvik etmek gerekliliği üzerine fikir birliğine varılmıştır. Böylece EQAR tarafından tescilli ajansların kalite güvencesine yönelik sonuçlarının tanınması hedeflenmiştir. Belirlenen ortak hedeflere ulaşabilmek için uygun finansman araçları geliştirilmeli ve kalite güvencesinde şeffaflık artırılmalıdır (Bucharest Communiqué, 2012).

Tüm gelişmiş ülkeler 1980’li yıllardan itibaren yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamak amacıyla ulusal kalite güvence ajanslarını kurmaya başlamıştır.¹¹ Ajanslar genel itibariyle devlet tarafından finanse edilmektedir. Ancak nihayetinde devletten bağımsız özerk kurumlar olarak çalışırlar (YÖK, 2007: 22). Bu bakımdan ajanslar, faaliyet alanlarında özerk olmaları sebebiyle raporlarında yer alan tavsiye ve sonuçların da yükseköğretim kurumları, bakanlıklar veya diğer paydaşlar gibi üçüncü taraflardan etkilenemeyeceği ölçüde bağımsız olması gerekmektedir (ENQA, 2008: 57). Genel itibariyle yükseköğretimde ajansların görevleri; (i) kalite güvencesi bilincini oluşturmak, (ii) kurumların iç değerlendirme süreçlerini incelemek ve değerlendirmek, (iii) kurumların güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmelerine yardımcı olmak, mevcut ve ileride ortaya çıkacak sorunların giderilmesi için görüş sunmak ve gelişmeleri izlemek, (iv) ulusal ve uluslararası kurumları bilgilendirerek şeffaflığı sağlamaktır (YÖK, 2007: 23).

Gerek AYA’nın resmi olarak başladığı Bologna Süreci’nin onuncu yıl dönümü çerçevesinde düzenlenen Budapeşte-Viyana Deklarasyonu gerekse bundan sonra düzenlenen diğer deklarasyonlarda kalite güvencesinin önemine ve AYA’nın uzun vadede başarılı olabilmesi için alınması gereken politika tedbirlerine dikkat çekilmiştir.

31 Mart 2001 tarihinde Salamanca Kongresi’nde rektörler tarafından alınan bir kararla Avrupa’da yükseköğretim kurumlarını temsilen Avrupa

---

¹¹ Ajansların ayrıntılı listesi için bkz., ENQA (2021), “Member And Affiliate Database”, <https://www.enqa.eu/membership-database/>, erişim tarihi: 14.06.2021.

Araştırma Makalesi/ Research Article

Üniversiteler Birliği (European University Association-EUA) kurulmuştur¹² (EUA, 2001). Birlik, Avrupa’da bulunan yükseköğretim kurumları ile araştırma kurumları arasında ortak bir etkileşim yaratmayı, finansal kaynakları arttırmayı ve yerleşik bir kalite kültürü oluşturmayı amaç edinmiştir (Arslan ve Bahadır, 2007: 226).

Avrupa Üniversiteler Birliği, bu amacını gerçekleştirmek için üç konu üzerinde fikir birliğine varmıştır. Bu kapsamda EUA (2001)’a göre Avrupa yükseköğretim ve araştırma kimliği, öğrenmenin temeli olarak araştırmaya, bir sosyal fayda olarak eğitime ve kurumsal özerkliğin ortak değerlerine bağlıdır. Avrupa yükseköğretim yapıları, yükseköğrenimin bilgi toplumundaki rolünü pekiştirmek amacıyla yaygın kabul görmüş normlar ile uyumlu olmalıdır. Avrupa ve Avrupa’nın ötesinde tüm paydaşların farkındalığını arttırmak için AYA’nın yaklaşması ve araştırma ağlarının uyumu şarttır.

Avrupa Üniversiteler Birliği’nin Avrupa yükseköğretim ve araştırma eğilimleri hakkında bilgi veren toplantı, konferans ve çalıştaylar düzenlemek, Avrupa düzeyinde ortak uygulamaları vurgulamak ve teşvik etmek için çeşitli yayınlar sunmak ve kurumların Avrupa boyutunu geliştirmek için üniversiteleri farklı projelere dâhil ederek uzmanlık programları aracılığıyla desteklemek gibi çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır (EUA, 2001). Birliğin söz konusu faaliyetlerini yürütmek adına kullandığı en etkili araçlardan biri, Kurumsal Değerlendirme Programı (*Institutional Evaluation Programme-IEP*) olmuştur.

Kurumsal Değerlendirme Programı, yükseköğretim kurumlarının prosedürleri ve süreçlerini uluslararası düzeyde karşılaştırmalı olarak incelemeye imkân veren çok yönlü bir değerlendirme sürecidir. Program, tecrübeli ve bilgili Avrupalı yükseköğretim liderleri tarafından yönetilmektedir. Sürecin amacı, katılımcı kurumların iç ve dış çevrelerini de

---

¹² Birliğe üye 50 ülke 850’den fazla üniversite bulunmaktadır. Türkiye’de ise, 56 üniversite birlik üyesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz., EUA (2021), “Member Directory”, <https://www.eua.eu/about/member-directory.html>, erişim tarihi: 10.06.2021.

dikkate almak suretiyle stratejik yönetimlerinin ve iç kalite kültürlerinin yayılması için destek vermektir (EUA, 2006: 2). Program, yükseköğretim kurumlarının stratejik hedeflerini belirlemek ve bu hedeflere ulaşmak için sahip olduğu performansını geliştirmeyi amaçlamakla birlikte; kurumların kendi gelişim potansiyelini daha iyi anlamalarını ve daha etkili uygulama stratejileri belirlemelerini sağlamaktadır. Kurumun değerlendirme süreci, dört temel hususu içerecek şekilde gerçekleşmektedir (EUA, 2005: 7):

- “*Kurum ne yapmaya çalışıyor?*” sorusu ile kurumun misyon ve hedeflerine ilişkin içinde bulunduğu genel durumunun ifade edilmesi beklenmektedir.
- “*Kurum misyon ve hedeflerine nasıl ulaşmaya çalışıyor?*” sorusu ile kurumun organizasyonel yapı ve süreçleri ile izlediği politikaların belirtilmesi beklenmektedir.
- “*Kurum misyon ve hedeflerine ulaştığını nasıl anlıyor?*” sorusu ile kurumun tanımladığı kalite güvencesi sistemini ve izlediği yöntemleri dile getirilmesi beklenmektedir.
- “*Kurum ilerlemek için nasıl değişiyor?*” sorusu ile kurumun değişim kapasitesini ölçmek adına sürekli iyileştirme faaliyetlerini belirtmesi beklenmektedir.

Kurumsal Değerlendirme Programı sürecinde kurumlar, hazırlamış oldukları öz değerlendirme raporlarını değerlendirme takımına sunmaktadır. Rektör/rektör yardımcıları ile bir akademik uzmandan oluşan değerlendirme takımı, kurumların hazırlamış olduğu öz değerlendirmeleri Avrupa boyutu ve uluslararası bir bakış açısı ile değerlendirmektedir. Bu değerlendirmelerin akran değerlendirme yolu ile gerçekleşmesi ve programın, tüm ulusal ajanslardan bağımsız, kâr amacı gütmeksizin genelde kamu, özelde ise üniversitelerin yararına çalışması önemlidir (EUA, 2006: 3). Kurumsal yapıyı ve değişimi güçlendirme amacını güderek kurumları hesap verilebilirliğe hazırlayan Kurumsal Değerlendirme Programı ile kurumlara belirli tarihler çerçevesinde ön ziyaret ve saha ziyareti gerçekleştirilmektedir. Bu ziyaretler

sonucunda kurumların güçlü ve iyileşmeye açık yönleri tanınmaktadır. Öz değerlendirme raporunun incelenmesi ve ziyaretlerin gerçekleşmesi sonucunda değerlendirme takımı kurumlara sürece ilişkin hazırladığı raporu iletmektedir. Bu rapor ile kurumların güçlü yönlerini koruması; gelişmeye açık yönlerini ise, geri bildirimler kapsamında gerçekleştirilen iyileştirme eylem planları oluşturmak suretiyle iyileştirmesi beklenmektedir. Değerlendirme takımı, faaliyetlerin takibini gerçekleştirmek için kurumlardan bir yıl sonra kendisine bir ilerleme raporu göndermelerini istemektedir. Böylece kurumlar hem bağımsız bir kuruluş tarafından izlenmekte hem de kendi faaliyet alanlarına yönelik tespitlerde bulunmaktadır.

4. TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KALİTE GÜVENCESİ SİSTEMİNİN KURUMSAL YAPISI

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişi temsil eden bu süreçte zamanla girişimci üniversite¹³ yapılanmasına bürünen üniversitelere talebin artması; merkezi planlama, koordinasyon ve denetleme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyacı gidermek üzere, Batılı ülkelerin hemen hemen tümünde merkezi ara kuruluşlar oluşturulmuştur. Dünyadaki gelişmelere paralel ve Bologna Sürecinin bir sonucu olarak Türkiye’de de kalite güvencesi çalışmaları kurumsallaşmış bir yapı ile hızla sürdürülmeye

---

¹³ Modern dönem üniversitelerinin klasik rollerine -eğitim ve araştırma- ek olarak sosyal ve ekonomik gelişimde de önemli roller verilerek “girişimcilik” fonksiyonu da yüklenmiştir. Artık multiversite olarak adlandırılmaya başlayan girişimci üniversitelerin oluşumuna öncülük eden en belirgin gelişme, uluslararası rekabetin hız kazandığı süreçte gelişen üniversite-sanayi iş birliği faaliyetleridir. Bilgi ekonomisinin oluşturduğu üniversite anlayışında üniversiteler yeniden yapılanma sürecine girmiş ve girişimciliğe daha fazla önem vermiştir (Erdem, 2016: 31). Böylece üniversiteler toplumun her kesimi ile bütünleşerek faaliyetleri toplum tarafından yönlendirilen, topluma karşı sorumluluğu denetlenebilen ve sahip olduğu her türlü yapıyı, bilgi birikimini, insan gücünü, fiziki ve mali kaynakları girişimci bir zihniyetle değerlendiren bir yapıya sahiptir (Gürüz, 2001: 283). Üniversitelerin gelişim tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Wissema, J. G. (2009), *Towards the Third Generation University Managing the University in Transition*, Edward Elgar Publishing, USA.

başlamıştır. İlk aşamada 1981 yılında kurulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'na bağlı Denetleme Kurulu, yükseköğrenim alanı için eğitim planlamasından sorumlu olmuştur (Balyer ve Hesapçıoğlu, 2008: 60). Yine aynı yıl yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile üniversitelerin yönetsel ve akademik yapılarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlardan biri de yönetsel özerkliklerin kaldırılması ve devletin denetim gücünü arttırmasıdır (Başar, 1997: 39). YÖK'ün üniversiteler üzerindeki yetki ve görevlerinin artması ile piyasa süreç ve dinamiklerine açık; fakat merkeziyetçi bir sistemin temelleri atılmıştır. Bu dönemde yükseköğretime talebin artması ile yeni ve özel üniversitelerin kurulduğu ve rekabete açıldığı görülmektedir. Bu sistemin hayata geçirilmesi hem talep fazlalığı sorununu aşmak hem de mali yükü hafifletmek için bir çözüm yolu olarak düşünülmüştür. Bu dönemde üniversitelerdeki yönetim ve denetim süreçleri tamamen merkezi otoritenin talepleriyle şekillenmektedir (Gül ve Gül, 2014: 56).

Kurumların tanımlı bir kalite güvencesi sisteminin bulunmadığı 1981-2005 yılları arasında Denetleme Kurulu, 2547 sayılı Kanun'un 8. maddesinde belirtildiği üzere "yükseköğretim kurumlarının bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini" YÖK adına denetlemektedir. Böylece akademik ve idari çalışmalar, 2547 sayılı Kanun ve buna ilişkin mevzuata göre yürütülmüştür. Denetleme Kurulu'nun denetim sırasında kurumlardan istediği bilgi ve veriler, YÖK'ün tanımladığı formlarda sunulmuştur. Böylece kurumlar şeffaf bir şekilde iç denetime tabi tutulmuş, fakat değerlendirmeler kamuoyu ile paylaşılmamıştır (Ayvaz vd., 2016: 56).

Türkiye'de ilk kalite çalışmaları 1994 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)'ne bağlı iki mühendislik bölümü programlarının "Mühendislik ve Teknoloji Programları Akreditasyon Kurulu" (ABET-Accreditation Board for Engineering and Technology/USA) tarafından

Araştırma Makalesi/ Research Article

akredite edilmesi¹⁴ ile başlamıştır.¹⁵ (Birand, 2006). Kalite ve akreditasyon sürecinin dönüm noktası ise, Türkiye'nin 2001 yılında Prag Deklarasyonunda Bologna Süreci'ne dâhil olması ile gerçekleşmiştir. Nihayetinde bu tarihten sonra Türkiye, küresel dünyanın getirdiği öncelikli hedefler ile yükseköğretimde kalite güvencesi, yeterlilikler çerçevesi, yeterliliklerin tanınması gibi konularda adım atmaya (Ertepinar, 2011: 19) ve böylece yükseköğretimde kalite çalışmalarını daha sistemli bir yapı halinde sürdürmeye başlamıştır. 2002 yılında YÖK tarafından mühendislik alanında akreditasyon çalışmalarını gerçekleştirmek üzere "Mühendislik Değerlendirme Kurulu (MÜDEK) yetkilendirilmiştir. MÜDEK kurulmadan önce Türkiye'de dört üniversitenin toplam 42 mühendislik programı ABET tarafından akredite edilmiştir¹⁶ (Ayvaz vd., 2016: 59). Günümüzde uluslararası akreditasyon kuruluşlarının tanınması ve ulusal akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁷

2005 yılında YÖK, kurumların eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, bağımsız dış değerlendirme süreci kapsamında kalite düzeylerinin tanınması ve geliştirilmesi konusunda

---

¹⁴ YÖKAK (2019a)'a göre akreditasyon, akademik ve alana özgü önceden belirlenmiş standartların bir yükseköğretim programı ve yükseköğretim kurumu tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen değerlendirme aracı olarak tanımlanmaktadır.

¹⁵ Üniversite, ABET'e 1993 yılında başvuru yapmış ve aynı yıl değerlendirme kapsamına alınmıştır. Değerlendirme kapsamına alınan programlar, kimya mühendisliği ve maden mühendisliği bölümleridir (Birand, 2006).

¹⁶ 2019 yılı itibarıyla YÖKAK tarafından akredite edilen toplam program sayısı ise, 671'dir. 671 program içerisinde 340 program mühendislik alanında yer almaktadır (YÖKAK, 2019b: 83).

¹⁷ Türkiye'de YÖKAK'ın tanıdığı ve Kalite Değerlendirme Tescil Belgesini vermiş olduğu 18 ulusal akreditasyon kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz., YÖKAK (2021a), "Tescil Süresi Devam Edenler", <https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/tescil-suresi-devam-edenler> adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı. YÖKAK tarafından tanınan uluslararası akreditasyon kuruluşlarının sayısı ise, 8'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz., YÖKAK (2021b), "Tanınan Uluslararası Akreditasyon Kuruluşları", <https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/uluslararasi-taninan-akreditasyon-kuruluslari> adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı.

çalışmalar yapmak üzere Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK)'nu kurmuştur. YÖDEK'in kuruluşuna ilişkin esaslar, 2547 sayılı Kanun'un 7. ve 65. maddelerine dayanılarak ve Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvence İlke ve Standartları (ESG) çerçevesinde hazırlanan 20.09.2005 tarihli "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği"nde belirtilmiştir. Komisyonun belirtilen temel görevleri içerisinde "yükseköğretim kurumları tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanan değerlendirme raporlarını incelemek ve inceletmek, YÖK tarafından akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarını yürütebilecek bağımsız kurum ve kuruluşlara Kalite Değerlendirme Tescil Belgesinin verilebilmesi amacıyla usul ve esasları belirlemek, kurumlardan gelen değerlendirme başvurularını incelemek ve onay için YÖK'e sunmak, YÖK tarafından bağımsız uluslararası kurumların tescil belgelerinin tanınması amacıyla usul ve esasları belirlemek, yükseköğretim kurumlarının kalite düzeylerinin onaylanması, tanınması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi çalışmaları ile ilgili yapılacak her türlü düzenlemede YÖK'e destek vermek" bulunmaktadır.

Yeni düzenleme ile (i) yükseköğretim kurumlarında akademik değerlendirme ve kalite geliştirme süreci, (ii) stratejik planlama süreci, (iii) kurumsal değerlendirme süreci ve (iv) periyodik iyileştirme ve izleme süreci olmak üzere dört temel süreç belirlenmiş ve böylece yükseköğretim kurumlarının akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarını sistematik bir şekilde yürütebilmeleri amaçlanmıştır (YÖDEK Rehberi, 2007: 11).

Avrupa Birliği'ne uyum süreci Türkiye'de de kamu yönetimi alanında bazı düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Yükseköğretim kurumlarının kalite geliştirme çalışmalarına katkı sağlamak ve sürekli iyileşmeyi gözetmek üzere stratejik planlama, performans esaslı bütçeleme, hesap verebilirlik ve mali şeffaflık, kaynakların verimli kullanımı, iç kontrol sistemi, iç denetim ve dış denetim gibi faaliyetleri hüküm altına alan "5018 sayılı Kamu Mali Yönetim

Araştırma Makalesi/ Research Article

ve Kontrol Kanunu” 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. 5018 sayılı Kanun kapsamında kamu kurumlarının stratejik planlama yapması zorunlu hale gelmiş, “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” yayımlanmış ve bu kapsamda yükseköğretim kurumları için “Üniversiteler İçin Stratejik Planlama Rehberi” temel kılavuz olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda üniversitelerde uygulanmakta olan stratejik planlama süreci üniversitelerin orta ve uzun vadede önceliklerinin belirlenmesi, kaynakların stratejik önceliklere göre dağıtılması, bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde mali disiplinin sağlanması ile kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığının izlenmesi üzerine kurulmuş ve geliştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 1-2).

Kurumların bu süreçleri dikkate alarak kendi kurumsal temelleri üzerinde stratejik yapılanmalarını oluşturmaları beklenmektedir. Ayrıca bu çerçevede kalite düzeylerini geliştirme çalışmalarını yürütmeleri öngörülmektedir. Söz konusu Yönetmelik çerçevesinde de her yükseköğretim kurumu kendi içinde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarından sorumlu Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulunu (ADEK) oluşturmuştur. Kurulların görevleri arasında; “kurumun stratejik planı ve hedefleri doğrultusunda, akademik ve idari hizmetlerin değerlendirilmesi ile kalitesinin geliştirilmesi adına yapılacak her türlü çalışmayı yürütmek, kurumda iç değerlendirme çalışmalarını yürütmek, kurumun dış değerlendirme sürecine dâhil olması durumunda gerekli desteği vermek, çalışmalarını komisyonun belirlediği usul ve esaslar doğrultusunda yürütmek, komisyon kararlarını akademik birimlerde duyurmak ve uygulamalarını takip etmek” bulunmaktadır.

Belirtildiği üzere kurumlar içinde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmaları bu Kurullar vasıtası ile yürütülmektedir. Kurullar, kurumunda yer alan akademik ve idari birimlerin her türlü eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin kalitesi ve kalite geliştirme çalışmalarını belirten iç değerlendirme raporunu hazırlamaktadır. Her kurum, iç değerlendirme raporlarını her yıl düzenli olarak YÖK’e iletmektedir. Bununla birlikte kurum uygun gördüğü takdirde iç değerlendirme süreci sona

erdikten sonra Kalite Değerlendirme Tescil Belgesine sahip bağımsız bir kuruluş ile birlikte dış değerlendirme sürecini yönetebilmekte ve sürecin sonunda kalite belgesini alabilmektedir (YÖDEK, 2007: 17-18). Sahip olunan kalite belgesinin geçerlilik süresi ise beş yıldır. Kurumda yapılan iç ve dış değerlendirme sonucunda ortaya çıkan gelişmeye açık alanların iyileştirilebilmesi için iyileştirme eylem planları hazırlanmaktadır.

Bologna Süreci kapsamında 2008 yılında YÖK üniversitelerde “Bologna Eşgüdüm Komisyonu (BEK)”nun oluşturulmasına karar vermiştir. Bu süreçte ADEK ve BEK birbirini tamamlayan yapılanmalar olmuştur (Ayvaz vd., 2016: 57). Son olarak belirtmek gerekir ki YÖDEK, ENQA’ye üyelik başvurusunda bulunmuş ve Komisyonun başvurusu 15 Haziran 2007 tarihinde kabul edilmiştir.¹⁸ Buna rağmen henüz bağımsız bir kalite kurulunun bulunmaması, Avrupa yükseköğretim alanında eleştirilen noktalardan biri olmuştur.

“2014 Sonrası Yeni YÖK” çalışmaları kapsamında YÖK, yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirmesinin gerçekleştirilmesi, program akreditasyonlarını yapacak kurumların yetkilendirilmesi ve eğitime ilişkin kararların bağımsız bir gözle değerlendirmesi kapsamında “kalite merkezli büyümeyi” birinci hedef olarak belirtmiştir. Bu doğrultuda 23 Temmuz 2015 tarihinde yayımlanan “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği” ile ilk etapta YÖK’e bağlı olarak kurulan Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), 1 Temmuz 2017 tarihli 7033 sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile idari ve mali açıdan bağımsız bir yapı haline getirilmiştir (YÖK, 2018: 6). Yönetmelik

---

¹⁸ YÖDEK, “ENQA Üyeliği”, <http://www.yodek.org.tr/?>, erişim tarihi: 25.06.2019. Bununla birlikte YÖKAK da ENQA’ye üyelik başvurusunda bulunmuş ve başvuru 21 Şubat 2019 tarihinde ENQA Kurulunca kabul edilmiştir. Bkz., YÖKAK (2019c), “YÖKAK, Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Birliği (ENQA)’ne Üye Oldu”, <http://yokak.gov.tr/yokak-avrupa-yuksekogretimde-kalite-guvencesi-birligi-enqa-ne-uye-oldu-52>, erişim tarihi: 25.06.2019.

ile YÖKAK'ın çalışma usul ve esasları, iç ve dış değerlendirme süreçlerinin kapsamı ve kalite değerlendirme tescil belgesinin alınmasına ilişkin süreçler ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Kamu tüzel kişiliği bulunmakla birlikte aynı zamanda idari ve mali özerkliğe de sahip olan Kurul, kalite standartlarını değerlendirmesinin yanı sıra kuruma iç ve dış kalite güvencesi sunmakta ve akreditasyon süreçlerini yürütmektedir.¹⁹

Kalite güvencesi sisteminin kurulmasında temel amaç, kurumun iç değerlendirilmesi süreci sona erdiğinde bu konuları kapsayan bir dış değerlendirme sürecinden geçmesine öncülük etmektir. İlgili yönetmeliğe göre YÖKAK'ın görevleri; (i) Yükseköğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerinin politika ve stratejilerini tanımlamak ve YÖK Genel Kurulunun onayına sunmak, (ii) Kurumların iç kalite güvence sistemlerinin kurulmasını desteklemek ve kurumlara rehberlik etmek, (iii) Ulusal ve uluslararası düzeyde yükseköğretim kalite güvence sistemleri ile ilgili çalışmaları izlemek ve ortak çalışmalarda bulunmak, (iv) Dış değerlendirme ve akreditasyon sürecinde uygulanacak ilkeleri, kalite göstergelerini ve kuralları belirlemek, (v) Kurumların hazırlamış olduğu iç değerlendirme raporları ve dış değerlendirme sürecinin gerçekleşmesi sonrası dış değerlendirme raporlarını değerlendirerek kalite iyileştirmelerine yönelik tavsiye/önerileri içerecek şekilde nihai raporu düzenlemek, (vi) Dış kalite değerlendirmesi ve akreditasyon alanlarında faaliyet göstermek amacıyla tescil almak üzere YÖK'e müracaat eden özel hukuk tüzel kişilerinin tescil müracaatlarını değerlendirerek YÖK Genel Kuruluna görüş vermek, (vii) Kalite kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla eğitim, toplantı, çalıştay ve benzeri faaliyetlerde bulunmaktır.

Yükseköğretim kurumları, kendi bünyelerinde iç ve dış değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarını gerçekleştirmek üzere bir Kalite Komisyonu oluşturmaktadır. Yönetmelik, Kalite Komisyonunun görevlerini YÖKAK'ın görevleri ile uyumlu olacak şekilde düzenlemiştir. Nihayetinde her kurumun

---

¹⁹ 2016 yılından itibaren Kurul tarafından yetkilendirilen veya tanınan akreditasyon kuruluşlarının akredite ettiği program bilgilerine "YKS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu"nda yer verilmektedir (YÖKAK, 2019a).

Kalite Komisyonunca yapılacak çalışmalar, YÖKAK'ın belirlemiş olduğu usul ve esaslar doğrultusunda yürütülecektir. Komisyon, kurumun her yıl hazırlanması beklenen kurumsal öz değerlendirme raporunu hazırlamakta ve dış değerlendirme programı kapsamına alınan kurumları için hazırlık süreci dahil tüm değerlendirme sürecini kurumu adına yönetmektedir.

Kurumların kurumsal dış değerlendirme süreci belirlenen takvim doğrultusunda en az beş yılda bir olmak üzere YÖKAK tarafından yürütülmektedir. Dış değerlendirme iki şekilde yapılabilmektedir: i) YÖKAK tarafından tanınan ya da görevlendirilen dış değerlendiriciler ve ii) YÖKAK tarafından Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi yetkisi almış bağımsız kurumlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir.

YÖKAK tarafından dış değerlendirme ölçütleri belirlenirken, ESG'de yer alan standartlar ve yönergelere uyum dikkate alınmıştır.

Tablo 1: YÖKAK Değerlendirme Ölçütleri ve ESG ile İlişkisi

YÖKAK Değerlendirme Ölçütleri	ESG Bölüm 1 Standartları	
1. Kalite Güvencesi Sistemi	1.1. Kalite politikası 1.2. Yükseköğretim Kalite Komisyonlarının görev, sorumluluk ve faaliyetleri 1.3. Paydaş katılımı	1.1. Kalite güvencesi politikası 1.10. Dönemsel dış kalite güvencesi
2. Eğitim ve Öğretim	2.1. Programların tasarımı ve onayı 2.2. Programların sürekli izlenmesi ve güncellenmesi 2.3. Öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme 2.4. Öğrencinin kabulü ve gelişimi, tanıma ve sertifikalandırma 2.5. Eğitim-öğretim kadrosu 2.6. Öğrenme kaynakları, erişilebilirlik ve destekler	1.2. Programların tasarımı ve onaylanması 1.3. Öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme 1.4. Öğrenci kabulü, ilerleme, tanıma ve sertifikalandırma 1.5. Öğretim elemanları 1.6. Öğrenme kaynakları ve öğrenci desteği 1.9. Sürekli izleme ve programların periyodik olarak gözden geçirilmesi

Araştırma Makalesi/ Research Article

3. Araştırma, Geliştirme ve Toplumsal Katkı	3.1. Kurumun araştırma stratejisi ve hedefleri 3.2. Kurumun araştırma kaynakları 3.3. Kurumun araştırma kadrosu 3.4. Kurumun araştırma performansının izlenmesi ve iyileştirilmesi	
4. Yönetim Sistemi	4.1. Yönetim ve idari birimlerin yapısı 4.2. Kaynakların yönetimi 4.3. Bilgi yönetimi sistemi 4.4. Kurum dışından tedarik edilen hizmetlerin kalitesi 4.5. Yönetimin etkinliği ve hesap verebilirliği, kamuoyunu bilgilendirme	1.7. Bilgi yönetimi 1.8. Kamuoyunu bilgilendirme

Kaynak: YÖKAK (2019d), 2015-2019 Genel Değerlendirme Raporu, s.13. https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/GenelDegerlendirme20152019.pdf, erişim tarihi: 12.06.2021.

Bu doğrultuda dış değerlendirme süreçlerinde esas alınmak üzere her kurum kendi öz değerlendirme çalışmasını yaparak güçlü ve gelişmeye açık yönlerini ortaya koymak amacıyla Kurum İç Değerlendirme Raporlarını (KİDR)²⁰ hazırlamaktadır. KİDR, kurumların yol haritalarını belirler, güçlü ve gelişmeye açık yönlerini tanıyıp iyileştirmelerinde önemli bir kılavuz niteliğindedir. YÖKAK, kurumlara yönelik olarak yaptığı ilk değerlendirmesini kurumun her yıl hazırladığı bu rapor üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu bakımdan Kurul, kurumlara dış değerlendirme sürecini beş yıl içinde en az bir defa gerçekleştirmek üzere saha ziyaretinde bulunmaktadır. Kurumların öz değerlendirme çalışmalarını esas alan kalite kültürünün kurumlarda içselleştirilmesi ve bu sayede paydaşlarla iş birliği ve iletişimin sağlanmasına yönelik olarak hazırlanan bu rapor, kurumun dış

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz., YÖKAK (2018), *Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu*, Aralık 2018, Sürüm 1.4, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KiDR_surum_1.4.pdf, erişim tarihi: 08.06.2019.

değerlendirme sürecinden en üst düzeyde fayda görmesine katkı sağlayacaktır. Rapor'un içeriği "kuruma ilişkin bilgiler, kalite güvencesi sistemi, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme/toplumsal katkı ve yönetim sistemi" olarak beş gruba ayrılmıştır. Bununla birlikte raporda kuruma ilişkin her yıl düzenlenen tüm detayların "kanıtlar ve iyileştirme çalışmaları" altında belirtilmiş olması gerekmektedir. Bu durum kurumun uzun vadede mevcut durumunu ve performansını bütünüyle görmesine imkân sağlayacaktır. Raporun paydaş katılımının sağlanması ve tüm paydaşların sürekli eğitim çalışmaları ile desteklenmesi sayesinde katılımcı bir yaklaşım ile hazırlanması beklenmektedir.

Kurumsal Dış Değerlendirme Kılavuzu²¹, KİDR ile kurumlara gerçekleştiren ön değerlendirme sürecinin iki amacının bulunduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki, değerlendirme takımının ön ziyaret ve saha ziyareti sırasında kurum hakkında yeterli bilgiye sahip olması ve yıl içinde yapılan faaliyetlerin kayıt altına alınması yolu ile saha ziyaretine hazır duruma gelmesini sağlamak; ikincisi ise, ziyaret öncesinde veya ziyaret sırasında kurumdan istenecek ek bilgi ve belgeler için bir plan oluşturmaktır (2017: 7).

Değerlendirme takımı değerlendirme süreci kapsamında kurumun kalite güvencesi sistemini, yürütülen eğitim-öğretim, araştırma ve geliştirme ile toplumsal katkı sağlamaya yönelik olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerini ve kurumun kurumsal karar alma sürecini niteliksel ve niceliksel olarak inceleyerek Kurumsal Geri Bildirim Raporu (KGBR)'nu kuruma iletmek üzere hazırlamaktadır. Bu kapsamda KİDR, kurumdan talep edilen bilgi ve belgeler, kurum ön ziyareti sırasında yapılan görüşmeler, saha ziyaretinde ziyaret edilen kurumlarda incelenen belgeler ve edinilen bilgiler ışığında taslak KGBR oluşturulur. Aynı zamanda rapor, kurum tarafından kaliteyi

---

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., YÖKAK (2017), *Kurumsal Dış Değerlendirme Kılavuzu*, Haziran 2017, Sürüm 1.2, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/kurumsal_dis_degerlendirme_kilavuzu_1.2.pdf, erişim tarihi: 08.06.2019.

Araştırma Makalesi/ Research Article

sağlamak adına gerçekleştirmiş olduğu tüm çalışmalar göz önüne alınmak suretiyle oluşturulmaktadır. YÖKAK tarafından hazırlanan Kurumsal Dış Değerlendirme Kılavuzu'na göre (2017: 10), kurumun ziyaret edilen akademik ve idari birimlerinin seçiminde “kurumun yapısına göre temel alanların homojen olarak örnekleme yer alması” ile “öğrenci ve çalışan sayısı açısından büyüklüğü” hususları dikkat alınarak saha ziyaretinde bulunulmasının ardından “güçlü” ve “iyileşmeye açık yönleri” detaylı bir şekilde bildirilmektedir. Tüm ziyaretler Kurumsal Dış Değerlendirme Kılavuzu'nda belirtildiği üzere belirli bir takvim çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu kapsamda dış değerlendirme programı sonrası YÖKAK değerlendirme takımı tarafından üniversitelere taslak KGBR 21 gün içerisinde sunulmaktadır. Takım, kurumun varsa geri bildirimlerini 21 gün içerisinde kendilerine iletmelerini talep etmektedir. Nihai KGBR, YÖKAK tarafından onaylanır ve kurumlara iletilir. Kurul, kurumlardan bir sonraki yıl KİDR'de kısa vadede iyileştirebileceği noktaları tamamlamasını ve uzun vadede gerçekleştireceği iyileştirmeler için de gerekli alt yapının tasarlanmış olmasını beklemektedir.

YÖKAK, üniversitelerden öz değerlendirmelerini (KİDR) ilk olarak 2016 yılında hazırlamaya başlamalarını talep etmiştir. Kurumlar 2016 yılı içerisinde hazırladıkları raporda 2015 yılına ait öz değerlendirmelerini düzenlemiş ve bu yıldan itibaren her yıl hazırlamak suretiyle en son raporlarını 2019 Mart ayı itibariyle YÖKAK'a teslim etmişlerdir. YÖKAK'ın gerçekleştirmiş olduğu dış değerlendirme sürecinde 2016 yılında 20; 2017 yılında 50; 2018 yılında 45 ve 2019 yılında 45 üniversite olmak üzere toplamda 160 üniversite değerlendirmeye tabi tutulmuştur. (YÖKAK, 2019b: 22).

YÖKAK Kurumsal Dış Değerlendirme Ölçütlerini temel alarak 160 yükseköğretim kurumundaki kalite güvencesi sistemini değerlendirmiş ve

ana başlıklar²² için genel bir olgunluk düzeyi²³ değerlendirmesinde bulunmuştur.

Kurumsal dış değerlendirme programı kapsamında Kalite Güvencesi Sistemine yönelik değerlendirmesinde YÖKAK, yükseköğretim kurumlarının kalite süreçlerine ağırlık verilmesi konusunda adımlar atmaya başladıkları, kalite güvencesi sisteminin kurulması ve işletilmesi kapsamında kalite komisyonlarının organizasyon yapısı, yetki, görev ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarının belirlendiği, kalite politikalarının katılımcı bir anlayış ile hazırlandığı ve farkındalık düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Bu doğrultuda kurumlarda planlama süreçlerinin uygulamaya dönüşmesine faaliyet alanlarının performanslarının ölçülmesine, sürekli iyileştirme mekanizmalarının işletilmesine ve tüm bunları gerçekleştirirken, paydaş katılımının sağlanmasına özen gösterilmesine ihtiyaç bulunduğu kanaatine varılmıştır.

Kurumların Eğitim ve Öğretim alanına ilişkin bulguları incelendiğinde ise, programların tasarımı ve onayı, öğrencinin kabulü ve gelişimi, tanıma ve sertifikalandırma, eğitim öğretim kadrosu, öğrenme kaynakları ve

---

²² Değerlendirme kapsamında yer alan ana başlıklar, 1. Kalite Güvencesi Sistemi, 2. Eğitim ve Öğretim, 3. Araştırma, Geliştirme ve Toplumsal Katkı ve 4. Yönetim Sistemidir. Her ana başlık altında bulunan alt ölçütlere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. YÖKAK (2018), *Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu*, Aralık 2018, Sürüm 1.4, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KiDR_surum_1.4.pdf adresinden 08.06.2019 tarihinde alındı.

²³ Olgunluk düzeyinin tespiti için YÖKAK, Dereceli Değerlendirme Anahtarını (rubrik) kullanmaktadır. Bu kapsamda alt ölçütleri 1'den 5'e kadar derecelendirmektedir. PUKÖ Döngüsü ile ilişkilendirilmiş alt ölçütler, ilgili ölçütlerin karşılanma düzeyini ortaya koymaktadır. 1 numaralı düzey kurumda planlama, tanımlı süreç veya mekanizmaların bulunmadığını belirtirken, 2. Düzey planlamanın bulunduğunu ancak uygulamanın bulunmadığını veya kısmi uygulamaların bulunduğunu, 3. Düzey uygulamaların bulunduğunu ancak sonuçların izlenmediğini veya kısmen izlendiğini, 4. Düzey sonuçların izlendiğini ve paydaş katılımı ile iyileştirmelerin yapıldığını ve 5. Düzey içselleştirilmiş, sistematik, sürdürülebilir ve örnek gösterilebilir uygulamaların bulunduğunu ifade etmektedir.

Araştırma Makalesi/ Research Article

erişilebilirlik gibi alanlarda tanımlı süreçlerini oluşturdukları ve bu alanlarda belirli bir olgunluk düzeyi gözleendiği, ancak öğrenci merkezli öğrenme, öğretim ve değerlendirme (yalnızca %28’inde olgunlaşmış uygulamalar) ile programların sürekli izlenmesi ve güncellenmesi (yalnızca %13’ünde olgunlaşmış uygulamalar) ölçütlerinde henüz izleme ve iyileştirme mekanizmalarının bulunmaması sebebiyle bu alanların gelişmeye açık yanlar olduğu gözlenmektedir. Kurumlarda çalışmalara yoğun olarak akredite olan birimlerde ağırlık verildiği, akredite olmayan programların da verimli işlemesi amacıyla bu sürecin takip edilmesi gerekliliği önemli görülmektedir. Bu doğrultuda kurumlarda planlama ve uygulama aşamalarının belirli bir olgunluk düzeyine ulaştığı ve sayıları sınırlı da olsa iyi uygulama örneklerinin bulunduğu kanaati hâkimdir.

Dış değerlendirme programı kapsamında bir diğer ana başlık Araştırma, Geliştirme ve Toplumsal Katkı alanına ilişkindir. Kurumların araştırma stratejisi ve hedeflerini belirlediği, bu alanlarda çeşitli faaliyetler yürüttüğü, kaynakların etkin kullanımının sağlanmasına yönelik izleme mekanizmaları oluşturduğu ve söz konusu faaliyetlerin çıktılarını aldığı gözlenmektedir. Ancak özellikle araştırma performansının izlenmesi ve iyileştirilmesine yönelik performans göstergelerinin tanımlanması, göstergeler üzerinden izleme yapılması ve elde edilen verilerin değerlendirilerek iyileştirilmesi gereken alanların tespiti ile bu alanlara yönelik çalışmalar yürütülmesi konusunda yeterli olgunluk seviyesine erişilemediği belirtilmiştir.

Yönetim Sistemi ana başlığına yönelik olarak, yükseköğretim kurumlarında kaynak kullanımına ilişkin şeffaflık ve hesap verebilirlik anlayışının hâkim olduğu bir sistem kurulduğu ve üst yönetimin kolay erişilebilir ve çözüm odaklı yapılandırıldığı, ancak bilişim destekli yönetim sistemlerinin kullanılması ile çalışanların bürokratik yükünün azaltılması ve kurumsal hafızanın artırılması yönünde çalışmalara ağırlık verilmesi görüşü hâkimdir. (YÖKAK, 2019d: 67-72).

Devlet üniversitelerinin yanında vakıf üniversitelerinin²⁴ de kurulmaya başladığı 1984 yılında Türkiye’de üniversitelerin sayısı 28 iken, Bologna Sürecine dâhil olunan 2001 yılında 76’ya yükselmiştir. Günümüz itibariyle bu sayı 207’ye ulaşmıştır (YÖK, 2019). Yükseköğretim kurumlarının sayısında yaşanan hızlı artış, kurumların niteliğinin artırılması konusunun çok daha fazla önem kazanması ve YÖKAK’ın sistematik bir yapıda yükseköğretim kurumlarının hem niceliksel hem de niteliksel faktörleri göz önüne alarak değerlendirme sürecini gerçekleştirmesi sürecini başlatması sürdürülebilir kalite güvence sistemi anlayışının sağlanmasını gerekli kılmıştır.

SONUÇ

Kalite, içinde bulunduğu alana göre farklı yorumlanan ve üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir tanıma sahip olmayan bir kavramdır. Çeşitli alanlarda örneğin bir şeyin, bir ürünün veya bir hizmetin niteliğini ifade ederken kullanılan kalite, insanların kaliteyi algılama ve yorumlama düzeylerine, içinde bulunulan durum ve şartlara göre değişiklik gösterebilir. Yönetim alan yazınında 20. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkan kalite yönetimi anlayışı ile her dönem için geçerli olan daha kaliteli ürün ve hizmet üretme hedefi ile somut adımlara imza atılmıştır.

Topluma hizmetin önemli bir ayağını oluşturan eğitimin kalitesinin tartışılmaya başladığı günümüz sürecinde küreselleşme olgusunun etkileri başat rol oynamaktadır. Çünkü küreselleşme gerek kurumlar arası rekabeti gerek eğitimde uluslararasılaşmayı gerekse de yükseköğretime talebi beraberinde getirmiştir. Mevcut kaynaklar ile toplumun beklentilerine yanıt verilemeyeceğinin bilincinde olarak özellikle son yıllarda Avrupa’da ortaya

---

²⁴ İlk vakıf üniversitesi 20.10.1984 tarihinde kurulan İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi’dir. Fakat kuruluş kanunu gecikmiş olarak 07.03.1992 tarihinde çıkarılmıştır (Günay ve Günay, 2011: 6).

Araştırma Makalesi/ Research Article

çıkan çalışmalar, yükseköğretim kurumlarında kalitenin geliştirilmeye çalışılan bir alan olduğunu göstermiştir.

Bologna Sürecinin çok aktörlü yapısı, üzerinde ortak hedeflerin paylaşıldığı bir yükseköğretim alanını ortaya çıkarmış ve ülkelerin eğitimden sorumlu bakanlarınca ardı ardına düzenlenen toplantılarda günümüz bilgi toplumuna hizmet edebilmek, öğrenciyi merkeze alan çalışmalar ile geleceği planlamak ve yaşam boyu öğrenmenin koşullarını hazırlamak üzerine fikir birliğine varılmıştır. Tüm bunları yaparken bilimin ve bilginin tarafsızlığı ilkesi gözetilmiş ve sahip oldukları özerkliğin artırılması yönünde adımlar atılmıştır. Bu gereklidir, çünkü özellikle değinilmesi gereken iki husus vardır ki bunlar kurumların faaliyetlerini sınırlamaktadır. Bunlardan ilki kamu kaynaklarına bağımlılık, ikincisi kaynakların yetersizliğidir. Eğitimde kalite, yalnız belirli ilke ve standartların sağlanması ile gerçekleşmeyecektir. Belirlenen ilke ve standartlara uyumdan öğrencinin ve diğer paydaşların aktif katılımına, kaynakların yönetiminden hesap verilebilirliğe kadar her şey bir kurumda nitelik ve nicelik yönünden kalitenin düzeyini belirleyebilir. Görülmektedir ki, kalitenin güvence altına alınması belirli bir bütünselliği içinde barındırır. Söz konusu süreçlerin her biri birbiri ile ilişkilidir ve birinde meydana gelen olumlu veya olumsuz bir gelişme diğerini de önemli ölçüde etkileyecektir. Süreç içerisinde bulunan yükseköğretim kurumları arasında etkin iş birliği alanı yaratarak kalite güvencesinin sürdürülebilirliğini hedefleyen Avrupa Üniversiteler Birliğinin kurulması ile yükseköğretim hizmetlerinin bütünsel yapısı göz önünde bulundurularak iç ve dış değerlendirmeler yapılmış ve böylece kurumlarda kalite bilincinin oluşturularak kaynakların planlı ve sistematik bir şekilde kullanımını sağlayacak stratejiler geliştirilmiştir.

Tüm bu gelişmelerden etkilenen Türk yükseköğretim sisteminde sürdürülebilir kalite anlayışına yönelik en önemli yapısal değişikliklerden birisi de Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun kurulması olmuştur. Kurul, kalite güvencesi kültürünün yaygınlaştırılması kapsamında Kurumsal Dış

Değerlendirme Programını uygulayarak bağımsız kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve tanınması süreçlerini yönetmektedir. Yükseköğretim kurumlarının belirlemiş olduğu misyon, vizyon ve temel değerleri doğrultusunda planladığı faaliyetlerini sürekli iyileşmeyi hedef alarak gerçekleştirmeleri ve bunu yaparken de tüm paydaşların katkılarının gözetilmesine önem verilmesi gerekliliği üzerine çalışmalarda bulunmaktadır. Merkeziyetçiliğin görece baskın olduğu 2000’li yılların başında kalite çalışmaları YÖK bünyesinde sürdürülürken, yapı ve işleyişin artık bağımsız bir kurul nezdinde yürütülüyor olması önemlidir.

YÖKAK, kurumsal değerlendirme süreçlerini izlerken kurumların hazırlamış olduğu kurum iç değerlendirme raporlarını belirlenen ilke ve standartlara uygun olarak izlemekte ve sürecin yönetilmesinde şeffaf ve katılımcı bir anlayış benimsemektedir. Bugüne kadar 160 üniversitede değerlendirmelerde bulunan YÖKAK, kurumların kalite güvencesi sistemi, eğitim-öğretim, araştırma, geliştirme ve toplumsal katkı ile yönetim sistemlerine ilişkin politika ve önceliklerini belirleyip belirlemedikleri, bu alanda planladıkları ve gerçekleştirdikleri faaliyetlerini izleyip izlemedikleri ve izleme sonrası gerekli iyileştirmelerin yürütülüp yürütülmediğini takip etmektedir. Nihayetinde yükseköğretim kurumlarında PUKÖ döngüsünün tüm evrelerinden geçilerek çevrimlerin her alanda kapatılmadığı, söz konusu temel alanlara yönelik planlama ve uygulama aşamalarının gerçekleştiği, ancak kontrol etme ve önlem alma aşamaları için iyileştirme gereksinimlerine yönelik çalışmaların sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda her kurumun izleme ve iyileştirme çalışmalarını yönetebilmek üzere bir sistem kurma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yine YÖKAK, bu süreci de takip etmekte ve kurulan sistemin içselleştirilmiş değerlerle oluşturulmasını beklemektedir. Ancak bu yolla oluşan sistem etkin ve verimli bir işleyiş mekanizmasına sahip olacaktır.

Aynı amaca hizmet etseler de doğası gereği farklı fonksiyonlara sahip olan yükseköğretim kurumlarının kendine özgü farklılıklarının korunması yoluyla değerlendirilmeleri sürekli gelişmeyi destekleyecektir.

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yükseköğretim kurumlarına düşen görev ise, değerlendirme sonunda kuruma sunulan geri bildirimler kapsamında kurumun güçlü ve iyileşmeye açık yönlerinin sürecin sürekli iyileştirme çalışmalarına katkısının bilincinde olarak hareket etmeleri ve kaliteyi sürekli gelişimin itici bir gücü olarak görmeleridir.

Bir kurumda kalite kültürünün oluşması zaman alan bir süreçtir. Kalite her kurumun ve kurumda yer alan herkesin sorumluluğundadır. Nihayetinde karar alma süreçlerine paydaş katılımının sağlanması ve sürece azami düzeyde katkıda bulunmaları sürdürülebilir kalite sisteminin işlemesi açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Aktan, C. C. ve Tunç, M. (1998), “Bilgi Toplumu ve Türkiye”, *Yeni Türkiye*, Ocak-Şubat, ss.118-134.

Altınok, V. (2001), “Toplam Kalite Yönetimi Yaklaşımı”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1-2, ss.205-214.

Arslan, M. M. ve Bahadır, H. (2007), “Bologna Süreci ve Türkiye”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2/2007, ss.222-229.

Ayvaz, B., Kuşakçı, A. O. ve Borat, O. (2016), “Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Süreçleri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstriyel Araştırma ve Gelişim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss.53-60.

Balyer, A. ve Hesapçıoğlu, M. (2008), “Sanayileşmiş Bazı Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Üniversite Açma Politikaları: Teori ve Uygulama”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 27, ss.53-78.

Başar, E. (1997), “Türk Yükseköğretim Sisteminin Dünü, Bugünü, Yarını (Üniversitelerin İleriye Dönük Gelişmeleri Üzerine Görüş ve Öneriler)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, ss.17-51.

Bergen Communiqué (2005), “The European Higher Education Area-Achieving the Goals”, Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005.http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2005_Bergen/52/0/2005_Bergen_Communique_english_580520.pdf adresinden 12.05.2019 tarihinde alındı.

Berlin Communiqué (2003), “Realising the European Higher Education Area”, Communiqué of the Conference of Ministers Responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/03/BerlinCommuniquel.pdf> adresinden 11.05.2019 tarihinde alındı.

Birand, M. T. (2006), “ODTÜ Mühendislik Fakültesinde Akreditasyon Etkinliklerinin Başlangıcının ve ABET Değerlendirme Sürecinin Öyküsü”, *Öncü ve Önder*, Nisan 2006, ODTÜ, Ankara. ss.21-30. <http://users.metu.edu.tr/tbirand/ABET%20Oykusu.htm> adresinden 19.07.2019 tarihinde alındı.

Bologna Declaration (1999), “Joint Declaration of the European Ministers of Education”, 19 June 1999, https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/Bologna_1999_Bologna-Declaration.pdf adresinden 09.05.2019 tarihinde alındı.

Bucharest Communiqué (2012), “Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area”, 26-27 April 2012. http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2012_Bucharest/67/3/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf adresinden 14.05.2019 tarihinde alındı.

Corrales, J. (1999), *The Politics of Education Reform: Bolstering the Supply and Demand; Overcoming Institutional Blocks*, The Education Reform and Management Series, Vol: 2, No: 1, 1999.

Council of Europe (2018), “Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region”, Details

Araştırma Makalesi/ Research Article

of Treaty No.165, France, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/165> adresinden 07.05.2019 tarihinde alındı.

Çelik, Z. (2012), “Bologna Süreci’nin Avrupa Yükseköğretim Sistemi Üzerine Etkileri”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Ağustos/2012, ss.100-105.

Çetin, G. H. (2014), “Kamuda Bürokrasinin Azaltılması ve İş Süreçleri Analizinde Hizmet Envanteri Yönetim Sisteminin (HEYS) Önemi”, Temmuz 2014, https://www.kaysis.gov.tr/Devlet_Teskilat_Yayinlari adresinden 14.06.2019 tarihinde alındı.

Çetinsaya, G. (2014), *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*, Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2014/2, 2. Baskı, Eskişehir.

Dalak, G. (2000), “Denetim ve Kalite Denetimi”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Güz 2000, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.65-79.

EACEA/Eurydice, (2015), *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

ENQA (2008), *Quality Procedures in the European Higher Education Area and Beyond-Second ENQA Survey*, (Ed: Nathalie Costes, Emmi Helle), 2008 Helsinki.

ENQA (2019), “ENQA History”, <https://enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-history/> adresinden 15.06.2019 tarihinde alındı.

ENQA (2021), “Member And Affiliate Database”, <https://www.enqa.eu/membership-database/> adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı.

ENQA Secretariat (2013), “European Quality Assurance Register in Higher Education (EQAR)”, <https://enqa.eu/index.php/work-policy-area/enqa-the-bologna-process/eqar/> adresinden 14.05.2019 tarihinde alındı.

Erdem, A. R. (2016), “Üniversite Anlayışındaki Değişim: Birinci Nesil Üniversitelerden Dördüncü Nesil Üniversiteye”, *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 16, ss.21-50.

Ertepinar, A. (2011), “21. Yüzyılda Yükseköğretim ve Türk Yükseköğretimi”, *İnşaat Mühendisliği Eğitimi 2. Sempozyumu*, ss.15-21.

ESG (2015), Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), Brussels, Belgium, 2015 https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf adresinden 15.06.2019 tarihinde alındı.

EUA (2001), *Annual Report 2001*, Brussels. <https://eua.eu/downloads/publications/eua%20annual%20report%202001.pdf> adresinden 14.07.2019 tarihinde alındı.

EUA (2005), *10 Years on: Lessons Learned From Institutional Evaluation Programme*, Brussels. <https://eua.eu/downloads/publications/10%20years%20on%20lessons%20learned%20from%20the%20institutional%20evaluation%20programme.pdf> adresinden 14.07.2019 tarihinde alındı.

EUA (2006), “Avrupa Üniversiteler Birliği Kurumsal Değerlendirme Programı Rehberi Öz Değerlendirme ve Kurum Ziyareti”, <http://apk.akdeniz.edu.tr/eua-iep-rehberi-tr/> adresinden 14.07.2019 tarihinde alındı.

EUA (2021), “Member Directory”, <https://www.eua.eu/about/member-directory.html> adresinden 10.06.2021 tarihinde alındı.

Fejes, A. (2006), “The Bologna Process-Governing Higher Education in Europe Through Standardisation”, *Revista Española de Educación Comparada*, 12/2006, pp.203-231.

Gencel, U. (2001), “Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi ve Akreditasyon”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, ss.164-218.

Araştırma Makalesi/ Research Article

Gül, S. S. ve Gül, H. (2014), “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi, Güncel Durumu ve Eleştirisi”, *Toplum ve Demokrasi*, Yıl: 8, Sayı: 17-18, Ocak-Aralık, ss. 51-66.

Günay, D. ve Günay, A. (2011), “1933’den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Nisan 2011, ss.1-22.

Gürüz, K. (2001), *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim* (Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri), ÖSYM Yayınları 4, Ankara.

Karaboğa, K. (2018), *Yükseköğretimde Kalite Çalışmalarına Sistemsel Arayışlar*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Ankara.

Korkmaz, A. (2000), “Yüksek Öğretim Gençliğinin Problemleri”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 145, 2000. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/145/korkmaz.htm adresinden 13.06.2019 tarihinde alındı.

Küçükcan, T. ve Gür, B. S. (2009), *Türkiye’de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), 1.Baskı, Haziran 2009, Ankara.

Mishra, S. (2006), *Quality Assurance in Higher Education An Introduction*, National Assessment and Accreditation Council (NAAC), Bangalore India.

Mitra, A. (2016), *Fundamentals of Quality Control and Improvement*, 4th edition, John Wiley & Sons.

Murat, G. ve Çelik, N. (2007), “Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesini Değerlendirme: Bartın Örneği”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 6, 2007, ss.1-20.

Nişanyan, S. (2015), *Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*, 2002-2021. <https://www.nisanyansozluk.com/?k=kalite&lnk=1> adresinden 18.06.2021 tarihinde alındı.

Özer, M., Gür, B. S. ve Küçükcan, T. (2011), “Kalite Güvencesi: Türkiye Yükseköğretimi İçin Stratejik Tercihler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Ağustos 2011, ss.59-65.

Peker, Ö. (1994), “Toplam Kalite Yönetiminin Eğitim Sistemine Uygulanabilirliği”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 2, ss.63-78.

Prague Communiqué (2001), “Towards the European Higher Education Area” Communiqué of the Meeting of European Ministers in Charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001, http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf adresinden 11.05.2019 tarihinde alındı.

Rauhvargers, A. (2005), “Lizbon Tanıma Sözleşmesi”, Uluslararası Yükseköğretim Konferansı 14-15 Kasım 2005, *T.C. Yükseköğretim Kurulu*, Ankara.

Sağlamer, G. (2012), “Belirsizlik Ortamında Yükseköğretim Nasıl Yapılandırılmalı?”, *Türkiye’de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Kalite Güvence Sistemi*, SETA Çalıştay, 20 Şubat 2012, Zonguldak.

Soares, V. A. M. (2001), “What is Going on in Europe After the Prague Follow-Up?”, *Europeanisation of Quality Assurance Mechanisms in the Slovak Republic*, October 29-30, 2001, pp.1-14.

Sorbonne Joint Declaration (1998), “Joint Declaration on Harmonisation of the Architecture of the European Higher Education System”, Paris, the Sorbonne, May 25 1998 http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/1998_Sorbonne/61/2/1998_Sorbonne_Declaration_English_552612.pdf adresinden 09.05.2019 tarihinde alındı.

Tayfun, Ö. (2000), *İstatistiksel Kalite Kontrol*, A.Ü.F.F. Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No: 62, Ağustos, 2000. Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018), *Üniversiteler İçin Stratejik Planlama Rehberi*,

http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/wtnii+Universiteler_Icin_Stratejik_Planlama_Rehberi.pdf adresinden 11.06.2019 tarihinde alındı.

Vlăsceanu, Lază, Grünberg, Laura and Pârlea, Dan (2007), *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions*, (Editors: Melanie Seto, Peter J. Wells), UNESCO-CEPES.

Wissema, J. G. (2009), *Towards the Third Generation University Managing the University in Transition*, Edward Elgar Publishing, USA.

Yavuzcan, H. G. (2008), “Bologna Süreci”, *Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması*, Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi 2007-2008 Sonuç Raporu, (Ed: Kerim Edinsel), Haziran, 2008.

Yılmaz, D. V. (2016), “Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinde Uluslararasılaşma Süreci: Stratejik Planlar Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 4, ss.1191-1212.

Yılmaz, V., Filiz, Z. ve Yaprak, B. (2007), “Servqual Yöntemiyle Yükseköğretimde Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, ss.299-316.

Yiğit, T. (2017), “Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitim/ Öğretiminde Kalite Güvence Sistemi ve Akreditasyon Standartlarına İlişkin Bir Model Çerçeve Önerisi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt: 28, Sayı: 1, Nisan 2017.

YÖDEK (2007), *Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi*, Sürüm: 2007/1.1. <http://www.yodek.org.tr/yodek/files/7aa12f8d2582deb44d4249c7aa4a2020.pdf> adresinden 25.06.2019 tarihinde alındı.

YÖDEK, “ENQA Üyeliği”, <http://www.yodek.org.tr/?> adresinden 25.06.2019 tarihinde alındı.

YÖK (2007), *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, Yayın No: 2007-1, Ankara: Yükseköğretim Kurulu.

YÖK (2010), *Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları*, Haziran 2010, Ankara.

YÖK (2018), *Yükseköğretim Politikalarında Yeni YÖK 2014'ten Sonrası*, Ankara.

YÖK (2019), “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı.

YÖKAK (2017), *Kurumsal Dış Değerlendirme Kılavuzu*, Haziran 2017, Sürüm 1.2, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/kurumsal_dis_degerlendirme_kilavuzu_1.2.pdf adresinden 08.06.2019 tarihinde alındı.

YÖKAK (2018), *Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu*, Aralık 2018, Sürüm 1.4, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KiDR_surum_1.4.pdf adresinden 08.06.2019 tarihinde alındı.

YÖKAK (2019a), “Akreditasyon Nedir?”, <http://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/akreditasyon-kuruluslari-nedir> adresinden 12.06.2019 tarihinde alındı.

YÖKAK (2019b), *2018-2019 Yükseköğretim Değerlendirme ve Kalite Güvencesi Durum Raporu*, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_Activity_Reports/20182019DurumRaporuv3.pdf adresinden 12.06.2021 tarihinde alındı.

YÖKAK (2019c) “YÖKAK, Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Birliği (ENQA)’ne Üye Oldu”, <http://yokak.gov.tr/yokak-avrupa-yuksekogretimde-kalite-guvencesi-birligi-enqa-ne-uye-oldu-52> adresinden 25.06.2019 tarihinde alındı.

YÖKAK (2019d), *2015-2019 Genel Değerlendirme Raporu*, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/GenelDeğerlendirme20152019.pdf adresinden 12.06.2021 tarihinde alındı.

Araştırma Makalesi/ Research Article

YÖKAK (2021a), “Tescil Süresi Devam Edenler”,
<https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/tescil-suresi-devam-edenler>
adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı.

YÖKAK (2021b), “Tanınan Uluslararası Akreditasyon Kuruluşları”,
<https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/uluslararasi-taninan-akreditasyon-kuruluslari> adresinden 14.06.2021 tarihinde alındı.

Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu
Yönetmeliği, 23 Kasım 2018, Sayı: 30604.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181123-16.htm>

Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite
Geliştirme Yönetmeliği,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/09/20050920-9.htm>

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Sayı: 17506, Kanun No: 2547,
Kabul Tarihi: 04.11.1981, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17506.pdf>
adresinden 04.05.2019 tarihinde alındı.

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kabul Tarihi:
10.12.2003 <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5018.html> adresinden
11.06.2019 tarihinde alındı.

7033 sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi
Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik
Yapılmasına Dair Kanun, 1 Temmuz 2017. Kabul Tarihi: 18/6/2017,
Sayı:30111.<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170701-21.htm>
adresinden 12.06.2021 tarihinde alındı.

